ПРОЛЕТАРЫ УСІХ КРАІН, ЗЛУЧАЙЦЕСЯ!

ЦАНА АСОБНАГА НУМАРУ 5 КАП.

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

№ 1 1932 Менск 26 лютага

ОРГАН ФЭДЭРАЦЫІ АБ'ЯДНАНЬНЯЎ САВЕЦКІХ ПІСЬМЕНЬНІКАЎ І ГАЛОЎМАСТАЦТВА БССР

Прывітаньне ЦК КП(б)Б газэце „Літаратура і Мастацтва"

ЦК КП(б)Б шле бальшавіцкае прывітаньне газэце „Літаратура і Мастацтва" у сувязі з выхадам першага нумару.

ЦК упэўнены, што газэта будзе сапраўдным баявым органам у змаганьні за генэральную лінію партыі, за ленінскую нацыянальную політыку, за гегемонію пролетарскай літаратуры БССР, у змаганьні за бальшавіцкую партыйнасьць пролетарскага мастацтва, за стварэньне літаратуры і мастацтва—пролетарскага зьместам і нацыянальнага формай.

Сакратар ЦК КП(б)Б ШАРАНГОВІЧ.

Змагацца за магнітабуды літаратуры і мастацтва

Выхад у сьвет газэты «Літаратура і мастацтва» яшчэ раз падкрэсьлівае вялізарны рост культурнай рэволюцыі ў нашай соцыялістычнай краіне, перамогу ленінскай нацыянальнай політыкі, няўхільнае зьдзяйсьненьне на практыцы мысьлі праздыра партыі т. Сталіна пра росквіт нацыянальных культур пры дыктатуры пролетарыяту.

Цьвёрдае праводжаньне генэральнай лініі партыі і барацьба з опортунізмам на два фронта забясьпечылі буйное разьвіцьцё соцыялістычнага будаўніцтва ў БССР, рост нацыянальнай культуры, па зьместу сваёй культуры соцыялістычнай. XIV зьезд КП(б)Б падсумаваў вынікі соцбудаўніцтва і культурнай рэволюцыі БССР. Тав. Шаранговіч у сваім дакладзе пра работу ЦК КП(б)Б заявіў: «У нацыянальна-культурным будаўніцтве мы дасягнулі найвялікшых посьпехаў... Савецкая Беларусь першая з усіх саюзных рэспублік увяла ўсеагульнае навучаньне. Цяпер 96 проц. дзяцей ахоплена школай. Значна пашырана сетка вышэйшых навучальных установ. У 1921 г. мы мелі адну вышэйшую навучальную ўстанову, а ў 1930-31 г.—26 ВНУ, у якіх навучалася 5.955 чалавек. У 1926-27 г.г. мы мелі 32 тэхнікумы, цяпер іх—65. У 1921-22 г. у БССР было ўсяго 2 рабфакі, а ў 1930-31 г.—24. Пяцігадовы плян культурнага будаўніцтва мы перавыконваем па ўсіх галінах». Гэты соцыялістычны вынік, што дасягнуты на аснове арганізацыі энтузіязму рабочых, колгасных і працоўных мас за бальшавіцкія тэмпы работы, забясьпечвае нам далейшы рост культурнага будаўніцтва, як органічнай часткі барацьбы за соцыялізм.

Літаратурны фронт—гэта частка агульнага фронту клясавай барацьбы. На гэтым фронце ідуць бai за соцыялізм, бai рабочай клясы з рэштка мі эксплёататарскіх клясаў, за бальшавіцкае мастацтва, за пролетарскую літаратуру, за мастацтва, што стаіць на службе інтарэсаў клясы, якая будуе соцыялізм.

Фронт пролетарскай літаратуры і пролетарскага мастацтва за апошнія гады значна ўзмацніўся як у СССР, а таксама і ў БССР. Пад кіраўніцтвам партыі расла арганізацыя пролетарскай літаратуры ў БССР—БелАПП, выхоўваліся кадры пролетарскай літаратуры і мастацтва, наносіліся руйнавальныя ўдары па клясава-варожых элемэнтах у галіне літаратуры і мастацтва, па прадстаўніках буржуазнага лягеру, па ідэолёгах вялікадзяржаўнага шовінізму, па контррэволюцыйных агентах польскай дэфэнзывы—беларускіх нацдэмократах,—па шовіністах розных колераў і адценьняў, па правых і «левых» опортуністах, па элемэнтах варонщчыны, пераверзіянства, перавальшчыны, літфронтоўшчыны і г. д. У гэтай барацьбе ўзмацніўся і вырас касьцяк кадраў, што змагаецца пад кіраўніцтвам партыі за аваладаньне ленінскім этапам у галіне літаратуры, за бальшавіцкае мастацтва, вартае эпохі будаўніцтва і пабудовы соцыялізму. Рэзультатам кіраўніцтва і ўвагі партыі да літаратуры і мастацтва зьяўляецца таксама, бязумоўна, той неабвяржальны дадзены факт, што лепшая частка спадарожніцкай групы ў літаратуры і мастацтва БССР рашуча павяртаецца на шлях саюзьніцтва, на шлях набліжэньня да пролетарскага авангарду, на шлях служэньня задачам соцбудаўніцтва.

У чацьверты год пяцігодкі БССР як суставная частка СССР уступіла з шэрагам значных дасягненьняў на фронце літаратуры і мастацтва, як беларускай, а таксама літаратуры і мастацтва працоўных нацменшасьцяў БССР. За апошні пэрыод створаны асноўныя арганізацыйныя ячэйкі, што даюць магчымасьць разгарнуцца як пролетарскай літаратуры, таксама і літаратуры пролетарска-колгаснай і лапчафаўскай, што каардынуюць чыннасьць усіх групаў савецкіх пісьменьнікаў, пры вядучай ролі Беларускай Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў. Створан шэраг арганізацый, што аб'ядноўваюць працаўнікоў мастацтва розных галін. Аднак варта сказаць, што гэтыя арганізацыі пры пэўных дасягненьнях, не разгарнулі яшчэ дастатковай работы па аваладаньні марксыцка-ленінскім мэтодам творчасьці, па барацьбе за масавасьць руху, за перабудову работы па-новаму.

Асноўная задача, што стаіць перад пролетарскімі і савецкімі пісьменьнікамі, а таксама і перад дзеячамі мастацтва, задача, за якую газэта «Літаратура і мастацтва» павінна будзе неадхільна змагацца, гэта задача **аваладаньня ленінскім этапам, перамаганьня адставаньня літаратуры ад задач і патрэб соцбудаўніцтва, перамаганьня ўплываў буржуазнай і дробнабуржуазнай, шовіністычнай і нацыяналістычнай ідэолёгіі ў галінах літаратуры і мастацтва, перамаганьня адрыву творчасьці і тэорыі ад жывой рэволюцыйнай практыкі, задача барацьбы за бальшавіцкую партыйнасьць, за клясавую дбайнасьць, за бальшавіцкі стыль у рабоце, за масавасьць усяго літаратурнага руху, за бальшавіцкую самакрытыку.** Без змаганьня за гэтыя асноўныя задачы не могуць быць створаны магнітабуды літаратуры і мастацтва.

Перад літаратурай і мастацтвам у СССР разгортваецца нябачаная пэрспэктыва. На падставе дасягненьняў першых трох гадоў пяцігодкі ў нас **створана ўласная база для завяршэньня рэконструкцыі ўсёй народнай гаспадаркі, база соцыялістычнай буйной машыннай індустрыі. «Савецкі саюз з краіны дробнага і найдрабнейшага земляробства ператварыўся ў краіну самага буйнага ў сьвеце земляробства на аснове колектывізацыі, разгортваньня саўгасаў і шырокага ўжываньня і прыстасаваньня машыны і тэхнікі. Гэта перамога соцыялізму, што вырашае самую важную і самую цяжкую задачу пролетарскай рэволюцыі, мае сусьветна-гістарычнае значэньне».** Гэтыя дасягненьні заваяваны ў той час, калі «ў капіталістычных краінах—катастрафічнае падзеньне вытворчасьці, масавае згортваньне і прыпыненьне фабрык і заводаў, нячуванае разрушэньне вытворчых сіл... жорсткае беспрацоўе [illegible] і крайняе зьбядненьне шматмільённых мас вёсцы (дырэктывы XVIII партканфэрэнцыі да складаньня другога пяцігадовага пляну). **Барацьба за зьдзяйсьненьне пляну чацьвертага заключнага году пяцігодкі, за распрацоўку другога пяцігадовага пляну і забесьпячэньня яго зьдзяйсьненьня**—гэтая барацьба павінна даць натхненьне нашым савецкім і пролетарскім пісьменьнікам і працаўнікам мастацтва на бальшавіцкія тэмпы работы, на высокую якасьць продукцыі.

XVII партконфэрэнцыя пастанавіла, што «асноўнай політычнай задачай другой пяцігодкі зьяўляецца канчатковая ліквідацыя капіталістычных элемэнтаў і клясаў наогул, поўнае зьнішчэньне прычын, што родзяць клясавую розьніцу і эксплёатацыю, і перамаганьне перажыткаў капіталізму ў экономіцы і сьвядомасьці людзей, ператварэньне ўсяго працоўнага насельніцтва краіны ў сьвядомых і актыўных будаўнікоў бясклясавага соцыялістычнага грамадзтва» (дырэктывы). Гэтая асноўная політычная задача другой пяцігодкі, якая будзе зьдзяйсьняцца ва ўмовах абвостранай клясавай барацьбы асабліва ў пасобных момантах і асабліва ў пасобных раёнах і на пасобных вучастках соцыялістычнага будаўніцтва,—гэтая асноўная задача патрабуе напружаньня ўсіх сіл на фронце літаратуры і мастацтва.

Аднэй з найбольш прыкмячальных зьяў у нашай літаратуры за мінулыя трэці год пяцігодкі зьяўляецца прыход рабочага-ўдарніка ў літаратуру, рост рабочай творчасьці па ўсёй лініі мастацтва, рост удзелу рабочых-ударнікаў у кіраўніцтве літаратурным рухам. Аднак барацьба за рабочага-ударніка, за яго выхаваньне і вучобу яшчэ не дастаткова разгорнута ва ўмовах БССР. Няможна лічыць дастатковай прароблёную работу ў гэтай галіне, не дастаткова даецца адпор опортуністычнай недаацэнцы гэтага руху, элемэнтам евдакімаўшчыны і барскай пагардлівасьці, а таксама «ляпацкаму» захвальваньню ўдарнікаў. Няма яшчэ дастатковага кіраўніцтва рабочымі гурткамі на прадпрыемствах, няма яшчэ дастатковай работы пісьменьніцкіх кадраў на прадпрыемствах, недастаткова і сама сувязь з гэтымі прадпрыемствамі. **За гэтую задачу мы павінны змагацца па-бальшавіцку.**

Дырэктыва партыі пра перабудову ўсёй работы па-новаму павінна насыціць сабой усе галіны літаратурнага фронту і фронту мастацтва. **На падставе 6 указаньняў т. Сталіна** павінна быць перабудавана ўся наша работа. Барацьба з самацёкам, ліквідацыя абязьлічкі і ўраўнілаўкі, барацьба за пролетарскія кадры і за перавыхаваньне спадарожніка, бальшавіцкая арганізаванасьць **у рабоце**—гэта асноўнае.

Выхадам газэты «Літаратура і мастацтва» пролетарская і савецкая літаратура і мастацтва набываюць яшчэ адну войструю зброю арганізацыі і выхаваньня мас, арганізацыі і выхаваньня кадраў літаратуры і мастацтва па-бальшавіцку. Гэтай зброяй партыя дае яшчэ адзін магутны штуршок наперад нашаму руху за аваладаньне новымі вышынямі. Трэба гэтую зброю максымальна выкарыстаць, мобілізаваць увагу пролетарскай грамадзкасьці навокал газэты, ствараць кадры карэспондэнтаў з рабочых, колгасьнікаў і працоўных наогул, прыцягнуць да актыўнага ўдзелу ў газэце кадры савецкіх і пролетарскіх пісьменьнікаў, а таксама работнікаў мастацтва, літаратуразнаўцаў і крытыкаў-ленінцаў. Газэта павінна быць войстрай зброяй барацьбы за генэральную лінію партыі ў галіне літаратуры і мастацтва, супроць правага ўхілу, як галоўнай небясьпекі на даным этапе, супроць «левага» опортунізму, супроць клясава-варожых тэорый і «тэорыек», супроць прымірэнцтва і гнілога лібэралізму да гэтых ухілаў, супроць вялікадзяржаўнага шовінізму—асноўнай небясьпекі, супроць мясцовага шовінізму і ўхілаў да іх, супроць контррэволюцыйнага трацкізму за ленінскае асьвятленьне гісторыі бальшавізму, супроць трацкісцкай кантрабанды, ідэалізацыі люксэмбургіянства і ўсялякіх скажэньняў гісторыі партыі і прынцыпаў бальшавізму.

Газэта «Літаратура і мастацтва», выходзячы **з асноўных задач**, пастаўленых партыяй перад літаратурай і мастацтвам, будзе змагацца—

за ленінскі этап у літаратуры і мастацтве, шчыльна ўвязваючы гэтую задачу з агульным фронтам барацьбы за бальшавіцкую тэорыю;

за паказ героя пяцігодкі, за стварэньне бальшавіцкай гісторыі заводаў, гісторыі грамадзянскай вайны з пункту погляду бальшавізму;

за літаратуру і мастацтва, праасякнутую духам рэволюцыйнага інтэрнацыяналізму, за разьвіцьцё літаратуры і мастацтва беларускай, яўрэйскай, польскай ды іншых нацыянальнасьцяй БССР, шчыльна ўвязваючы гэтую работу з агульным фронтам барацьбы за пролетарскую літаратуру і мастацтва ўсяго СССР, памятаючы свае задачы перад сусьветным пролетарыятам;

за **высокую якасьць** паказу соцыялістычнага будаўніцтва, і разгорнутай індустрыялізацыі і колектывізацыі нашай сельскай гаспадаркі, за зрываньне ўсіх і ўсялякіх масак з клясавага ворага і яго агентуры, супроць лакіроўкі рэчаіснасьці, літфронтоўшчыны і «левацкага» вульгарызатарства;

за бальшавіцкую літаратуру і мастацтва, што дапамагаюць абароне нашай краіны, за высокаякасны паказ жыцьця гераічнай Чырвонай арміі, за партыйны паказ суадносін клясавых сіл на арэне барацьбы за сусьветны Кастрычнік, бязьлітасная барацьба з пацыфісцкім і соцыял-фашысцкім усыпленьнем дбайнасьці рабочай клясы ў справе ваеннай небясьпекі;

за заваяваньне спадарожніка і перамаганьне ў ім элемэнтаў буржуазнай ідэолёгіі, ператварэньне спадарожніка ў саюзьніка і—нарэшце—ў актыўнага змагара за соцыялізм на фронце мастацтва;

за марксыцка-ленінскую крытыку, за глыбокае вывучэньне проблем літаратуры ў сьвятле вучэньня Маркса, Леніна, Сталіна, у сьвятле лісту т. Сталіна ў рэдакцыю часопісу «Пролетарская рэволюцыя», за глыбокую выхаваўчую работу і ліквідацыю элемэнтаў адміністраваньня і групаўшчыны ў шэрагах працаўнікоў пралетарскай і савецкай літаратуры і мастацтва, за шырокае разьвіцьцё колектыўнай работы літаратуразнаўчых і мастацтвазнаўчых кадраў, за заклік рабочых-ударнікаў у марксыцка-ленінскую крытыку.

Гэтыя асноўныя задачы «Літаратура і мастацтва» будзе зьдзяйсьняць у няпрымірымай барацьбе супраць элемэнтаў інтэлігенцкай расхлябанасьці, богемы, анархічнай індывідуалістычнай недысцыплінаванасьці, адарванасьці ад мас пролетарыяту і ад партыі, літчванства і ўсякіх іншых рэштак буржуазнага і дробнабуржуазнага ўплыву на пасобныя элемэнты нашай літаратуры і мастацтва.

Партыя дала заданьне—ствараць магнітабуды літаратуры і мастацтва. Будзем па-бальшавіцку змагацца за зьдзяйсьненьне гэтай задачы, за конкрэтную рэалізацыю яе!

Усе сілы на абарону краіны саветаў, супроць пагрозы новай імпэрыялістычнай вайны

Ваша слова павінна загучэць!

Адкрыты ліст Рамэну Ролану, Бэрнарду Шоў, Стэфану Цвэйгу

У дні, калі з бессаромнай жорсткасьцю папіраюцца гонар і незалежнасьць кітайскага народу, мы, пісьменьнікі Савецкага Саюзу, зьвяртаемся да вас, нашых старэйшых таварышоў і нашых сяброў.

13 гадоў прайшло з часу падпісаньня Вэрсальскай умовы, якую намагаліся кваліфікаваць як новую эру мірнага будаўніцтва народаў. Усе гэтыя гады цывілізаваная Эўропа ліхаманкава і пасьпяхова рыхтуецца да новай сусьветнай бойні. Вы, так як і мы, са зьдзіўленьнем і абурэньнем чытаеце хлусьлівыя і крывадушныя заяўленьні дыплёматаў, што апраўдваюць імпэрыялістычныя і захватніцкія дзеяньні ў Манчжурыі і Кітаі, як меру самаабароны і забесьпячэньне небясьпекі сваіх грамадзян. Вы з тым-жа, бязумоўна, абурэньнем і гневам чытаеце тэлеграфныя паведамленьні пра тысячы забітых, пра спаленыя гарады, пра растрэльваемае насельніцтва, ня выключаючы жанчын і дзяцей, пра падвозку новых падмацаваньняў на окупіраваныя тэрыторыі, пра фрактоўку параходаў для перабросці выбуховых матэрый і зброі, пра значнае падвышэньне акцый ваенных заводаў.

У той час, як на Далёкім Усходзе, такім чынам, фактычна зьдзяйсьняецца вайна, адбываюцца нязьлічоныя пасяджаньні Лігі Нацый і конфэрэнцыі па разбраеньню. На іх гаворацца хлусьлівыя прамовы пра тое, што справа зводзіцца проста да зацяглага конфлікту паміж Японіяй і Кітаем. Можа быць, на мове дыплёматаў, што ўдасканалілася да цынічнай фігурантнасьці, разгавор гарматаў, новыя забойствы, бомбардыроўкі і ваенная небясьпека лічыцца нормальнай мірнай абстаноўкай і разумным супрацоўніцтвам цывілізаваных народаў. Мы глядзім на гэтую справу інакш. На Далёкім Усходзе адбываецца ўзброенае грабежніцтва вялізарнага народу.

Напэўна вы ведаеце (як і мы), што ўсё гэта накіравана і супроць Савецкага саюзу. У складанай гульне дыплёматычных надумак даставерна і пераканальна праступае асноўная ідэя: справакаваць на вайну Савецкі Саюз. Наша краіна ўпяршыню за ўсё сваё існаваньне стала вольнай краінай, наша краіна знаходзіцца ў магутнай перабудове, і тым з вас, хто пабываў за гэтыя гады ў Савецкім Саюзе, няма рацыі расказваць, што мы робім і навошта мы будуем. Вы гэта бачылі і бачыце самі. Творчыя магчымасьці нашай краіны—побач са зьбядненьнем Эўропы і рэкордным крызісам у ёй—выклікаюць нянавісьць сярод нашых ворагаў і жаданьне сарваць і прыпыніць справу нашага будаўніцтва праз уцягненьне ў вайну. Ня пужаючыся вайны, наша краіна хоча міра.

У дні, калі капіталістычны сьвет ахоплен гэтай чорнай, ганебнай ліхаманкай, мы ўпэўнены, што вы далучыце свае мужныя галасы протэсту і актыўнай барацьбы супроць пагрозы новай, яшчэ нябывалай вайны, якая крыецца ў крывадушных дэклярацыях Лігі Нацый пра міралюбства.

Ус. Іванаў, Л. Леонаў, Ул. Лідзін, Ю. Олёша, А. Фадзееў.

зімны цьвёрда і канчаткова сказаць сабе, што наша зброя—мастацкае слова—павінна біць у цэль, павінна быць войстрай, як штых, і меткай, як кулі чырвонаармейцаў. Сёньня мы павінны сказаць, што калі трэба будзе ўзяць у рукі вінтоўку, дык мы яе возьмем умелымі рукамі, каб стаць у шэрагі абаронцаў нашых фабрык і заводаў, нашых палёў, нашай краіны.

Будуць жорсткія баі, і мы ўпэўнены, што ў гэтых баёх чырвонаармейцы будуць абараняць краіну пралетарскай дыктатуры пад нашу песьню, і гэтую баявую песьню мы павінны стварыць.

Барыс Мікуліч

Чырвоная армія пільны абаронца соцыялістычнага будаўніцтва

Праверыць пяро і вінтоўку!

Экономічны крызіс, якім ахоплены на сёньняшні дзень капіталістычныя краіны, і—з другога боку — бурны рост сацыялістычнай экономікі ў СССР, якая дае невычарпальныя магчымасьці для поўнакроўнага росквіту пролетарскай соцыялістычнай культуры, рост гэтай культуры ў нас, у Савецкім саюзе, і поўны заняпад культуры капіталістычнай, усё гэта ставіць перад намі—пісьменьнікамі Савецкага саюзу—вялізныя, гістарычна-нябачаныя задачы.

Апошнія падзеі, асабліва «работа» конфэрэнцыяй па разбраеньню, і тое, як пад гэтую шуміху японскі імпэрыялізм чыніць сваю грабежніцкую справу ў Кітае,—гэта усё сьведчыць пра тое, што здань новай імпэрыялістычнай вайны абростае мясам і скурай, што магчымасьць новай, нябачанай вайны ёсьць зусім рэальны факт.

Аднэй з важнейшых і злобадзённых задач, пастаўленай эпохай перад намі, пісьменьнікамі Савецкага Саюзу, зьяўляецца задача стварэньня літаратуры нашай гераічнай Чырвонай арміі, літаратуры [illegible] Чырвоную армію, задача актывізацыі ўсіх пісьменьнікаў Савецкага Саюзу на змаганьне за абаронную тэматыку ў нашай літаратуры, за такі твор, які-б узьнімаў пільнасьць усяго працоўнага насельніцтва, концэнтруючы гэтую пільнасьць наўкола абароны краіны соцыялістычнага будаўніцтва.

«Перадавыя» мастакі імпэрыялістычнай буржуазіі адкравенна і адкрыта агітуюць за вайну, за падрыхтоўку да яе, а соцыял-фашысты і пацыфісты ў сваю чаргу дэмобілізуюць працоўныя масы ў іх барацьбе супраць пагрозы новай вайны, зьяўляючыся па-сутнасьці агентурай гэтай буржуазіі. Адбываецца, такім чынам надзвычайна цікавы, але надтвухсэнсоўны процэс фашызацыі літаратуры і мастацтва. Вайна, апофэоз яе вось асноўная тэма мастакоў міжнароднага імпэрыялізму, і гэтая тэма разьвязваецца пад кутом погляду неабходнасьці гэтай вайны.

Нам трэба не забываць, што першы ўдар ворага па краіне сацыялізму ў прадвяшчальнай вайне будзе па Савецкай Беларусі, бо мы-ж зьяўляемся фарпостам Савецкага Саюзу, бо мы-ж знаходзімся на мяжы двух сьветаў—капіталістычнага і соцыялістычнага, зьяўляючыся неад'емнай часткаю апошняга.

Сёньня мы павінны праверыць нашы вінтоўкі і пер'і. Сёньня мы па-

Андрэй Александровіч

ПРОФЭСАР І СТЭНОГРАФІСТКА

Новыя разьдзелы з „Ценяў на сонцы"

Маленькі на выгляд,
А шустры,
Пранырлівы
І далікатны.
Муштруецца ён перад люстрам,
Шукаючы позы выдатнай,
Простае, баявое—
З практыкі клясавых боек.
Муштруецца блізка дэкаду,
(Цяжка ў кропку патрапіць!)
Проблема яго дакладу
«Нацпытаньне—
на новым этапе».

А. АЛЕКСАНДРОВІЧ

Выступаць яму—
не прывыкаць,
На тысячы тэм, бяз муштроўкі,
З афарбоўкаю меншавіка,
Ці з ленінскаю афарбоўкай,
У залежнасьці ад пары
Ад пагоды і забесьпячэньня.
Куды сёньня веюць вятры—
Ў той бок і яго выступленьне...
... Хустачкай люстра працёр,
І ў габінэт невялікі
Стэнографістку паклікаў
На генэральны паўтор.
Дзяўчына—барвовай вясёлкай
Бадзёрасьць румянцамі льле.
— Вы комсамолка?
— Але!
(Пауза).
— Вы стомленая?
— Не бяда.
— І так...
Шаноўная грамада!
Спачатку я хочу прасіць—
Дазвольце мне шчыра, аддана—
І ў шчасьці вітаць усіх
З перамогаю доўгажаданай.
Я горка пакрыўджаны быў,
Кастрычнік душа ня прымала,
Бо ў дзікім агні барацьбы
Шчодрасьць у вас панавала.
Ня дрэнна. Цара вы прагналі.
Вітаю. Стварылі ўрад.
Аднак, што Расію парвалі
Карысьці ў гэтым, наўрад.
Наадварот. Рэвалюцыі
Болей клопатаў і прытым—
У адным мяшку ня ўжывуцца,
Пагрызуцца два каты.
Беларусь—гэта штучнае слова,
І ня ўласнае, вось што важна!
І ўся беларуская мова
Продукт міжнароднай пакражы.
Паслухайце, слова «страна»,
Па-іхнаму значыць «краіна».
А ўласнае гэта?—Мана!
Без аднэй літары «Украіна».
Ці слова хаця-б «гаспадар»
Неяк жах разьбірацца цяпер—
Белагвардзейскае «гаспада»
З пролетарскім канчаткам «р»...
Я доўга дасьледваў і дзе там
Шовіністы такія, што жах:
Шмат у каго партбілеты
І сарочкі ў васільках.
І галоўнае—ў дні пяцігодкі
Васілёчкі—нікчэмны сарняк—
Вышываюць на касавароткі
І старыя і маладняк.
Вы падумайце толькі—куды
Дакаціцца яны прыгодны?
Дзе песьні я чуў—заўжды
Мэлёдыі песен народных.
Таму вось...
— Таварыш профэсар,
Калі ласка вазьміце вады,
Вы хворы... Вы...
Зьдзіўлен профэсар:
— Прычым тут «вазьміце вады»?
І чаго яна—гэтак бурна
Стэнограмай махнула, пайшла?!
І стаў ён адразу пануры.
Падынялася тэмпэратура
І ліхаманка прышлыла,
Ўстрывожаны думкай гарэзнай:
Няўжо небясьпечныя тэзы
Ў даклад контрабандаю лезуць?

. . . .

Тэлефонілі ў дэканат:
— Профэсар хварэе. Прасіў
Адмяніць даклад.
Што-што?
... Мэрсі.

1932.

Першая творчая група БелАПП

Стварылася першая творчая група БелАПП.

У групу ўваходзяць: М. Аляхновіч, С. Знаёмы, В. Каваль, О. Конакоцін, Р. Кобец, Я. Ліманоўскі, Р. Мурашка, А. Салагуб, Стэльмах і Т. Хадкевіч.

На паседжаньні групы абгавораны і зацьверджаны плян працы на бліжэйшы час, праведзена творчая пераклічка (хто над чым працуе і мяркуе працаваць ў бліжэйшы час), зачытана і абгаворана лібрэто новай аповесьці Ліманоўскага.

Адбылося паседжаньне разам з літгуртком заводу імя Варашылава. Работа групы будзе ісьці па лініі тэорэтычнай вучобы і творчай работы.

Тэорэтычная вучоба прадугледжвае на бліжэйшы час прапрацоўку ленінскай спадчыны па пытаньнях мастацтва і літаратуры і разгляд літаратуразнаўчых работ Плеханава ў сьвеце марксыцка-ленінскага этапу літаратуразнаўства.

У пляне творчай работы мяркуецца грунтоўна прапрацаваць творчасьць Р. Мурашкі, Салагуба і Стэльмаха з мэтай колектыўнай ацэнкі і дапамогі гэтым таварышом у іх далейшай працы.

Ал. Салагуб

Літаратурны фронт Заходняй Беларусі

Экономічны крызіс у капіталістычных дзяржавах з кожным днём пашыраецца і паглыбляецца. Асабліва катастрафічныя формы прыняў гэты крызіс у фашысцкай Польшчы і ў яго колёніях—Заходняй Беларусі, Заходняй Украіне.

«Мы зараз ужо стаім не перад зданьню голаду, а ў стане фактычнага голаду... Глеба гарыць пад нагамі... наша гаспадарка—гэта магільнік»—вось тыя характарыстыкі, якія даюць польскія буржуазныя газэты становішчу «дэмократычнай» Польшчы на даным этапе.

Заходнюю Беларусь крызіс прывёў да канчатковай руіны. Найменшыя праявы рэволюцыйнага і нацыянальна-вызваленчага руху, культуры працоўных—душацца ботам Пілсуцкага-Мураўёва і раз'юшанай салдафонскай клікі.

Масавы неплацёж падатку, масавыя бунты супроць так званых шараваркаў, барацьба са зброяй ў руках супраць сэквэстратараў—баявыя сялянскія дружыны самаабароны — вось сродкі і мэтады барацьбы сялянства Заходняй Беларусі супроць фашызму.

Гэта барацьба працоўнага сялянства праходзіць пад гегемоніяй пролетарыяту Заходняй Беларусі, пад кіраўніцтвам яго авангарду—КПЗБ.

Перад тым, як гаварыць пра літаратуры ў Заходняй Беларусі, трэба азначыць, што на даным адрэзку часу няма легальнага рэволюцыйнага друку, няма беларускага школьніцтва, яно ліквідавана, апроч тых нязначных «охлапаў»—падачак для беларускіх нацыянал фашыстаў, якія маюць пад сваім уплывам і кіраўніцтвам Віленскую беларускую гімназію, якую запоўнілі кулацкімі сынкам пасьля тэй славутай «дызэнфэкцыі» гімназіі ад «выкротовых»—рэволюцыйных элемэнтаў.

Таварыства Беларускай Школы зруйнавана, організатары ў вастрогах.

Пасаджаны ў вастрог прадстаўнікі Пасольскага клюбу «Змаганьне» т. т. Гаўрылік, Дварчанін, Крынчык і Валынец, якія працягвалі рэволюцыйныя традыцыі, лёзунг «Грамады».

Дзякуючы рабоце нацфашыстаў Луцкевіча і Астроўскага здрадніцкі схоплены нямецкай мяжы таварыш Тарашкевіч—правадыр нацыянальна-вызваленчага руху З. Б.

Літаратура не стаіць ў баку ад клясавай барацьбы ў Заходняй Беларусі. Літаратура—гэта зброя ў руках лягераў, якія між сабой змагаюцца.

У ЗБ фармальна ня існуе ніводнага літаратурнага згуртаваньня, якое-б мела сваю ідэолёгічную плятформу, але гэта не гаворыць пра тое, што ўся літаратура ЗБ ўяўляе сабой адзіны стройны паток, без клясавага разьмежаваньня. Ніколі.

Літаратуру ЗБ трэба падзяліць на два асноўныя напрамкі, на дзьве асноўныя плыні. Напрамак рэволюцыйна камуністычны, якія адлюстроўвае барацьба пролетарыяту і працоўнага сялянства пад кіраўніцтвам пролетарыяту і яго авангарду КПЗБ—гэта напрамак актыўных барацьбітоў з польскім фашызмам, з акупацыяй, за Савецкую Беларусь, за дыктатуру пролетарыяту ў Польшчы і Заходняй Беларусі. Ні адзін з гэтых прадстаўнікоў ня ўхіліўся ад вастрожнай долі, кожны з іх амаль прасядзеў па некалькі год у вастрозе, а некаторыя, як таварыш Сьвітка і да сёньня мучаецца ў фашысцкіх казэматах. Таму на тэматыцы і творчасьці ляжыць адбітак турмы.

Соцыяльны і нацыянальны ўціск—вось што знаходзіць сваё адлюстраваньне (хоць мо і не зусім поўнае) у творчасьці гэтага напрамку.

Творы іх, дзякуючы цэнзуры ня мелі магчымасьці пабачыць сябе ў выглядзе друкавых зборнікаў. Гэта найчасьцей адбіткі на шапірографе і рукапісныя выданьні; як напрыклад, «Палітвязень»—орган комуны ў Коронове (на трох мовах: беларускай, украінскай, польскай), «Лукіскі сьцяг»—орган камуны палітзьняволеных у Вільні. «Палітзак»—орган камуны ў Гародзенскім вастрозе. Рукапісная поэма «Не пераможная», «Чырвонага Зьвястуна», выданьне КСМЗБ на шыпірографе і іншыя.

Трэба адзначыць, што ёсьць адзін зборнік надрукаваны—гэта «На паднявoленых Гонях» А. Родзевіча.

Да групы рэволюцыйных пісьменьнікаў трэба аднесьці: Л. Радзевіча, Ал. Салагуба, Чырвонага Зьвестуна, Янку Чабара, Зьвястуна, С. С. Сьвітку, Дуброву. Гэта група шматлікая.

Гэтыя таварышы ў сваіх вершах, апавяданьнях, поэмах, даюць малюнкі клясавай барацьбы пролетарыяту і працоўнага сялянства з буржуазіяй, політычна завостраныя, актуальныя.

У большасьці сваёй гэтыя таварышы супроцьстаўляюць галоднае, мізэрнае падзеньне працоўных ў Заходняй Беларусі пад Польшчай і вольнае творчае разьвіцьцё і будаўніцтва сацыялізму ў Савецкай Беларусі дзе на аснове ленінскай нацыянальнай палітыкі працоўныя Беларусі будуюць сумесна з народамі іншых братніх нацыянальнасьцяй адну вялікую сацыялістычную культуру і літаратуру.

Так, напрыклад, поэт В. Таўлай выяўляе свае адносіны да Савецкага Менску.

Там паноў назаўсёды прагналі,
Паказаўшы на Захад шлях
Там рабочымі фабрыкі сталі
І мужыцкая стала зямля.

І далей поэт разьбівае хлусьню беларускіх нацыянал фашыстаў Луцкевіча, Астроўскага, Станкевічаў пра тое, нібы «Маскоўскія Бальшавікі» прыцесьняюць беларускую мову і культуру:

Не завецца больш «хамскаю» мова—
Там рабочы і селянін,
Беларускае роднае слова
Вывеў к сонцу з адвечных нізін
У братэрскай сям'і народаў
І Савецкая Беларусь,
Перамагаючы непагоды
Новых дзён запаліла зару».

Поэт Л. Радзевіч у вершы «Там і тут» паказвае кантрасты жыцьця ў Заходняй Беларусі, у Польшчы, і ў краіне, дзе будуецца пяцігодка, сацыялізм:

Тут пан загнаў наш творчы дух
На глум вільготнага падпольля,
І скарыстаў наш кожны рух,
Каб збольшыць роскаш, самавольле.
А там рабочы, селянін
Будуюць гмах культуры новай.
А праца ўсіх людзей, машын
Ёсьць для рэспублікі аснова.

Зусім іншыя настроі і накіраванасьць нясе ў сваёй творчасьці напрамак нацыянал фашыстаў—прадстаўнікоў—ідэолёгаў беларускай буржуазіі і кулацтва, агэнтаў польскага фашызму. Іх праца, іх творчасьць, іх ідэолёгічная накіраванасьць, сьветапогляд ставіць іх на правы бок барыкад. Да гэтай групы належыць Натальля Арсеньева—Аўген Бартуль, Х. Ільляшэвіч, М. Машара, Марвіч (хадэцыя)—гэта актыўныя аружжаносцы беларускай контррэволюцыі ў літаратуры, сьпявакі беларускай «Пагоні»—сымбалю беларускай буржуазнай дзяржаўнасьці, рэакцыйныя пісакі, паборнікі рэакцыі і папоўшчыны—актыўныя ворагі Савецкай Беларусі, пагромшчыкі (Бартуль Ільляшэвіч) культурна-асьветных організацый нацыянальнага вызваленчага руху у ЗБ (Т-ва Бел. ШК і інш.).

Друкуюцца яны пераважна ў органах Луцкевіча—Астроўскага, Станкевіча («Наперад», «Беларускі звон», «Беларуская крыніца», «Хрысьціянская думка» і інш.).

Ідэалізацыя беларускай самабытнасьці, «душы» беларуса, апяваньне «слаўнай (буржуазнай) мінуўшчыны» Беларусі, апяваньне «бязклясавасьці» беларускай нацыі, выхваленьне рэакцыйных бакоў «нашаніўства».

Пасьпяховае будаўніцтва сацыялізму, пяцігодкі, ліквідацыя кулацтва як клясы на аснове суцэльнай колектывізацыі ў БССР выклікае ў іх «Грусть и тоску безисходную» не адыходзячай ў прошласьць ў архіў «самабытнай» беларускай вёсцы:

Шкадую старую я вёску,
Бо зьнішчыць яе машына,
Ня будзе больш пахнуць бярозка—
Вёска запахне бэнзінай.

так ные па старой вёсцы Бартуль—гэты абнаглелы нацыяналфашыст, які «левай» і «рэвалюцыйнай» фразыолёгіяй хоча здабыць сабе званьня пролетарскага поэты, каб з большым посьпехам «акалпачваць», зацямняць сьвядомасьці працоўных.

Яны і да сёньня дапамагаюць польскаму фашызму сеяць ілюзіі сярод працоўных нібы польскі фашызм без барацьбы і рэвалюцыі дасьць сялянству «зямлю і волю», а рабочым «хлеба і працы», гэтым самым яны паслабляюць рэвалюцыйны фронт нацыянальна-вызваленчага руху і таму праца іх дз ўспадобы паном Пілсуцкім.

Тут на сваім мейсцы будзе вытрымка з поэзіі Ул. Маякоўскага, якія сказаў:

Песьня и стих—это бомба и знамя.
И песьня бойца падымает класс.
И тот, кто сегодня поет не с нами,
Тот против нас.

Гэта, патрэбна з усёй рашучасьцю сказаць тым пісьменьнікам з ЗБ, якія да сёньня займаюць не акрэсьленыя позіцыі. Я маю на ўвазе поэта Заходняй Беларусі Міхася Васілька, які захапляўся ў свой час лёзунгам «Мастацтва для мастацтва», які (лёзунг) вабіў яго фікцыйнай надклясавасьцю і зьяўляўся «мосьцікам», які злучаў яго часам з клясавым ворагам, беларускім нацыянал фашызмам. Міхась Васілёк—выдатны поэт нацыянальна-вызваленчага руху ЗБ, але ў яго творчасьці шмат адмоўных бакоў. Ён ня цалкам вызваліўся ад уплыву буржуазных «нашаніўскіх» ідэй, ён сёньня побач з заклікам да змаганьня нясе ў сваёй творчасьці размагнічанасьць, сялянскую непасьлядоўнасьць, абмежаванасьць, ён плавае бяз компаса, а таму і творчасьць яго ня мае такога ўплыву на працоўныя масы ЗБ, якію яго творчасьць маглі-б мець, каб ён да канца ўсьвядоміў сваё мейсца ў клясавай барацьбе ЗБ.

Але ёсьць надзеі, што Міхась Васілёк ачуняе, вылячыцца ад налёту шкодных нацыяналістычных уплываў і стане на цьвёрды шлях барацьбы з польскім фашызмам, беларускімі нацыянал прахвостамі Луцкевічамі—Астроўскімі і яго маладымі прыхвасьнямі Бартулем—Ільляшэвічам, Машарай.

Мы, пролетарскія і Савецкія пісьменьнікі, павінны дапамагчы нашым братом па клясе Заходняй Беларусі ў сваёй творчасьці рэволюцыйнай працы.

ЗА ВАЯЎНІЧУЮ ПАРТЫЙНАСЬЦЬ У ПРОЛЕТАРСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВЕ
ЗА СТВАРЭНЬНЕ САПРАЎДНАГА ВОБРАЗУ БАЛЬШАВІКА

МІХАСЬ ЛЫНЬКОЎ

Ліст тав. СТАЛІНА і задачы беларускай пролетарскай літаратуры

З дакладу т. Лынькова на активе МенАПП

Ліст Сталіна—заклік да выключнай клясавай пільнасьці

У сьвеце тых вялізарных задач, якія ставяцца зараз перад нашай краінай у справе соцыялістычнага будаўніцтва мы і разгледзім ліст тав. Сталіна ў часопіс «Пролетарская революция», ліст «пра некаторыя пытаньні гісторыі бальшавізму».

Асноўная ўстаноўка ліста—заклік да выключнай клясавай пільнасьці супроць усялякіх шкодных і варожых тэорый, уплываў, ідэй і «ідэяк», заклік да падвышэньня клясавай дбайнасьці на ўсіх франтох нашага будаўніцтва, да выключнага адзінства ў нашых кроках, якое так патрэбна ў нашай гіганцкай рабоце, у гіганцкай барацьбе. Папершае, ліст т. Сталіна дае ясную і вычарпальную ацэнку троцкізму—перадавому атраду контррэвалюцыйнай буржуазіі. Па-другое, ліст т. Сталіна папярэдзіў партыю аб працягваньні ўсякай трацкісцкай контрабанды, аб наяўнасьці ўсякіх, «тэорэтыкаў» і «гісторыкаў», якія скажаюць гістарычную сапраўднасьць, узводзяць паклёпы на нашу партыю, на яе організатара т. Леніна. Ліст указаў, па якіх пытаньнях, па якой лініі ідзе гэтая контрабанда. Ліст даў выразную характарыстыку люксэмбургіянству, сьцяг якога троцкісты спрабуюць скарыстаць для прыкрыцьця свае кантрабанды. Тав. Сталін указаў і на наяўнасьць гнілога лібэралізму з боку паасобных членаў партыі. «Ёсьць людзі, якія і цяпер думаюць, што троцкізм ёсьць фракцыя комунізму, якая, праўда, памылялася, ... глупствы, часам нават тысячы глупстваў, але ўсё-ж фракцыя комунізму». Тав. Сталін указаў, што паколькі гістарычная концэпцыя троцкізму самым цесным парадкам зьвязана з самымі актуальнымі пытаньнямі сучаснасьці, паколькі тэорыя «пэрманэнтнай рэволюцыі» уключае ў сябе адмаўленьне магчымасьці пабудовы соцыялізму ў адной краіне, то пропагандаваць троцкізм—ня толькі пропагандаваць меншавіцкія погляды на падзеі, але і рыхтаваць глебу для разгортваньня змаганьня супроць партыі і яе генэральнай лініі на разьвіцьцё высокіх тэмпаў соцыялістычнага будаўніцтва.

Выкрыўшы карэньні троцкізму і яго контррэволюцыйную сутнасьць, выкрыўшы прычыны скарыстаньня троцкістамі сьцягу люксэмбургіянства для маскаваньня свае контрабанды і выявіўшы асноўныя політычныя памылкі самога люксэмбургіянства (роля ў палеміцы з меншавікамі пра характар нашай партыі, соаўтарства Розы Люксэмбург з Троцкім у тэорыі «пэрманэнтнай рэволюцыі», паўменшавіцкая тэорыя Розы Люксэмбург, аб няміночасьці аўтоматычнага краху імпэрыялізму, выступленьні яе супроць самавызначэньня нацыі» тав. Сталін ставіць перад партыяй шэраг актуальнейшых **задач змаганьня за бальшавіцкую пільнасьць, за няпрымірымасьць да ўсякіх шкодных тэорый і тэорыяк, за ваяўнічую партыйнасьць, за партыйнасьць ва ўсіх галінах работы, за змаганьне супроць правага опортунізму, як галоўнай небясьпекі і г. д.**

Мы мелі ў межах Беларусі шэраг праяў варожых тэорый, варожых ідэй, якія ішлі па лініі працягваньня троцкісцкай контрабанды, па лініі ўхілу ў бок вялікадзяржаўнага шовінізму, ухілаў у бок беларускага шовінізму, ідэалізацыі люксэмбургіянства і інш. Партыя і пролетарская грамадзкасьць далі жорсткі адпор гэтым выступленьням, партыя мобілізавала свае шэрагі на змаганьне за ваяўнічую партыйнасьць ва ўсіх галінах навукі, ва ўсіх галінах культурнага будаўніцтва.

За ваяўнічую партыйнасьць пролетарскай літаратуры

І перад намі, перад нашай пролетарскай літаратурай, як адным з важнейшых вучасткаў ідэолёгічнага фронту, перад БелАППам, **як асноўным правадніком лініі партыі ў літаратуры,** ліст тав. Сталіна ставіць шэраг найбуйнейшых політычных задач. Кожнаму вядома, што наша літаратура ўключае ў сябе пэўныя элемэнты, якія ўласьцівы, скажам, навуцы аб гісторыі. Літаратура адлюстроўвае нашу сучаснасьць, фіксуе падзеі, дае ім той ці іншы аналіз, робіць той ці іншы сынтэз. Праўда, фіксуе мастацкім словам, дае мастацкі аналіз, робіць мастацкі сынтэз. Літаратура, апрача адлюстроўваньня і організуе, выхоўвае чытацкія масы. Вядома, у тых формах, у тым напрамку, характар якіх вызначаецца заложанымі ў самім творы тэндэнцыямі, якія ў сваю чаргу залежаць ад аўтара, ад яго ідэолёгічнага ўзроўню, ад яго сьветапогляду, ад яго мастацкіх асаблівасьцяй, адным словам ад яго ідэолёгічнага і мастацкага «профіля».

Мы не заўсёды стаім на вышыні тых задач, якія стаяць перад пролетарскай літаратурай. Часам наша мастацкая продукцыя носіць пэўныя адзнакі шкодных нам, варожых уплываў. Мы маем выпадкі скажэньня нашай сапраўднасьці, у тым ці іншым пасобным творы, які робіцца крывым люстрам нашае сучаснасьці.

Возьмем адну з адказьнейшых задач якія ставяцца перад намі лістом тав. Сталіна, **задачу змаганьня за партыйнасьць літаратуры.** Ці ўсё ў нас добра тут, ці ўсё ў нас у парадку?

На жаль, мы маем шмат прарываў, шмат зрываў у гэтым кірунку.

Што мы разумеем пад партыйнасьцю літаратуры?

— Партыйнасьцю будзе насычаны той твор, які будзе стаяць на вышыні задач і ідэй комуністычнай партыі.

— Партыйнасьць—гэта барацьба супроць эмпірычных позыцый у літаратуры, гэта разгорнуты бальшавіцкі, марксысцка-ленінскі аналіз сучаснасьці.

— Партыйнасьць—паказаць, выявіць ва ўсёй велічы ролю і значэньне компартыі, даць сапраўдны вобраз бальшавіка.

— Партыйнасьць—даць дзейна-мастацкі паказ сучаснасьці, паказ, які організоўвае і выхоўвае ў духу ленінізму.

— Партыйнасьць—гэта ня быць староньнім наглядальнікам, пасыўным созіральнікам, а праз мастацкі твор, праз усю сваю творчасьць быць актыўным удзельнікам сацыялістычнага будаўніцтва.

— Партыйнасьць—гэта насычанасьць твору клясавай няпрымірымай нянавісьцю да ўсяго шкоднага, да ўсяго старога, што так ці інакш перашкаджае пераможнаму руху наперад.

— Партыйнасьць — гэта высокамастацкі паказ змаганьня за генэральную лінію партыі, за ленінскую нацыянальную політыку.

За сапраўдны вобраз бальшавіка ў мастацкім творы

Як-жа мы змагаемся за партыйнасьць, ці паказалі мы ролю партыі, ці далі сапраўдны вобраз бальшавіка? Паглядзім-жа па паасобных творах, па творчасьці нашых паасобных пісьменьнікаў. Возьмем аднаго з буйнейшых пролетарскіх поэтаў Андрэя Александровіча. Трэба сказаць, што больш, чым у каго-б там ні было, творы яго апошніх год прасякнуты партыйнасьцю. І «Цені на сонцы» і «Нараджэньне чалавека» і «Напор»—любы гэты твор прасякнуты няпрымірымай нянавісьцю да нашых клясавых ворагаў, гэтыя творы выкрываюць нашых ворагаў, выкрываюць іх варожую, шкодную сутнасьць, выкрываюць тыя шляхі, па якіх прабіраецца часам той ці іншы вораг у наша асяродзьдзе, у нашу работу. Вершы і поэмы Александровіча адрозьніваюць яго ад шмат іншых поэтаў сваёй выключнай політычнай завостранасьцю, органічнай зьвязанасьцю з практыкай, з штодзеннымі буднямі соцыялістычнага будаўніцтва. Гэтыя вершы і поэмы пазбаўлены ў яго ад усякіх беспрадметных лірычных «охаў і ўздохаў», ад самалюбаваньня сабой, ад таго калупаньня ў душэўным сьметніку, што так уласьціва шмат якім з нашых дробна-буржуазных поэтаў, якія ў сваім поэтычным мурлыканьні нічога ня бачаць часам далей свайго носа, далей свайго ўласнага пупка, які дарэчы ім здаецца часам пупам усёй зямлі.

Але-ж пры ўсіх каштоўнейшых асаблівасьцях поэзіі Андрэя Александровіча **змаганьне за ваяўнічую партыйнасьць** у яго творчасьці стаіць для поэты яшчэ ня выкананай поўнасьцю задачай. Александровіч ня здолеў яшчэ даць шырока разгорнуты вобраз бальшавіка, ня здолеў яшчэ даць твор, які выявіў бы ні з чым не параўнальную ролю партыі ў жыцьці нашай краіны, у прыватнасьці ролю партыі ў заснаваньні і разьвіцьці нашае Савецкае Беларусі, ролю партыі ў правядзеньні ленінскай нацыянальнай політыкі. Нельга-ж, вядома, лічыць за вобраз сапраўднага бальшавіка, вобраз поэмы «Бальшавік Бахрым». Поэтам узята абстрактная фігура, якая нічога агульнага ня мае з сапраўднымі партыйцамі, якіх мы штодня бачым на заводах, на фабрыках, у ячэйках, на ўсіх франтох нашага будаўніцтва, рост якіх, уплыў якіх мы назіраем штодня ў буднях нашай работы. На нашых вачох самы адсталы ў мінулым рабочы перарастае ў комуніста, перарастае ў вытрыманага бальшавіка-леніна. На нашых вачох расьце партыя, на нашых вачох у складаных абставінах формуецца ідэйны рост паасобных камуністаў. Вось гэтых процэсаў мы ня знойдзем у бальшавіку Бахрыму. Абстрактную фігуру аўтар падае нам на самай звычайнай непатрэбнай романтычнай талерцы, пасыпаўшы ўсю поэтычную справу яўна дэтэктыўным перцам (успомніце эпізоды з жонкай героя, жонкай-шпіёнкай, што прыехала з замежжа, розныя прыгоды і г. д.). Мы ня знойдзем таксама сапраўднага вобразу бальшавіка, росту рабочага ў бальшавіка, росту самога комуніста і дыялектыкі гэтага росту і разьвіцьця і ў апошнім буйнейшым творы Александровіча—п'есе «Напор». Тое-ж самае мы назіраем і ў паказе вобразаў комсамольцаў у гэтай п'есе. Мы бачым іх як яны засядаюць, мітынгуюць, гуляюць у футбол, але-ж тых глыбокіх зрухаў, якія адбываюцца ў псыхіцы, якія няпрыкметны, пра якія мы можам меркаваць па дзеяньнях чалавека, па яго прэзодзінах,—гэтых зрухаў, гэтых паказальнікаў росту мы ў п'есе ня маем. Адсюль некаторая сухасьць у вобразах паасобных герояў, налёты схэматызму, непераканаўчасьць паасобных вобразаў.

Цяпер аб творчасьці аднаго з буйнейшых пролетарскіх пісьменьнікаў Платона Галавача, аб яго аповесьцях «Вінаваты» і «Сполах на загонах», асабліва аб апошняй, як буйнейшай зьяве нашай пролетарскай літаратуры. Трэба сказаць, што аповесьць «Вінаваты» ня мела яшчэ выстарчальнай марксысцкай крытыкі. А тэтая крытыка патрэбна, тым больш, што гэтая апозесьць была пэўным ідэолёгічным зрывам на творчым шляху пісьменьніка, які пры ўсіх сваіх добрых суб'ектыўных намерах даў нам такое вырашэньне пастаўленага пытаньня, якое об'ектыўна стала супроць лёзунгу бальшавіцкай партыйнасьці нашай літаратуры, дэмобілізуе, да некаторай ступені нашу барацьбу за клясавую пільнасьць, за клясавую няпрымірымасьць. У чытача ўзьнікае спачуваньне да героя аповесьці, выключанага з партыі за тое, што бацька яго быў у свой час ахраньнікам. Справа ў тым, вінават ці ня вінават герой, ведаў ён пра мінулае свайго бацькі, ці ня ведаў. Нават, калі-б ён, і ня ведаў гэтага мінулага, то ніякім чынам не апраўдваецца ўвесь тон цеплы, спачувальны тон пісьменьніка да героя, тон, які выклікае сымпатыі да «пакрыўджанага» партыйнай чалавека. Нават у гэтым выпадку ня варта-б было пролетарскаму пісьменьніку займацца паказам гэтага героя, які зьяўляецца адзінкавым выключэньнем, і рабіць непатрэбныя мастацкія абагульненьні. Ва ўсякім разе, у творчай дыскусіі варта больш шырока спыніцца на гэтай аповесьці, як на пэўным этапе росту самога пісьменьніка, росту не пазбаўленага тых ці іншых зрываў.

Аповесьць «Сполах на загонах»—буйнейшы твор пісьменьніка, адно з буйнейшых дасягненьняў і ўсёй пролетарскай літаратуры. Твор, які паказвае соцыялістычную рэконструкцыю вёскі, разгортваньне калектывізацыі, вялізарныя зрухі сярод сялянскіх працоўных мас вёскі, паказвае гэтыя зрухі ў іх законамерным дыялектычным разьвіцьці. Але і ў гэтым адным з найлепшых твораў нашае сучаснасьці мы маем пэўныя зрывы, пэўныя недахопы. У самым уяўленьні рэволюцыі, у паказе яе пераможнага наступу, успрыняцьці самой рэволюцыі пісьменьнікам мы знаходзім паасобныя элемэнты дробна-буржуазнага ўспрыняцьця рэволюцыі, як нечага страшнага, жудаснага, недасяжнага: «цяжка бачыць яе вышыні і было страшна перад высокім». Пра гэта гаворыць і заліўная слоўная патэтыка, рытарычная абцяжаранасьць, якую мы маем ва ўступе да аповесьці. Але гэта не галоўнае. Асноўныя зрывы ідуць па лініі недастатковага выяўленьня ролі партыі, недастатковага паказу ролі пролетарыяту, як гегемона ў тых зрухах, у тых процэсах, якія адбываюцца на вёсцы ў сувязі з колектывізацыяй, у сувязі з ростам соцыялістычнай індустрыі краіны. Мы маем паасобныя зарысоўкі, паасобныя намёткі вобразу бальшавіка, маем схэматычны накід раённага камітэту партыі, але, паўтараем, гэта толькі накід, намёткі. Глыбокага паказу кіраўнічай ролі партыі мы ня маем.

І яшчэ адзін зрыў, які ў пэўнай меры зьніжае ідэолёгічны ўзровень аповесьці. Колектывізацыя, асабліва ў часе **разгортваньня падзей,** росту ўсяго руху, выяўляецца перад чытачом, як разьвязаная, нічым ня стрымная стыхія. Колектывізацыя адрываецца ад агульнага ходу гістарычных падзей ва ўсёй краіне, яна не абумоўліваецца ў сваім разьвіцьці ўсім папярэднім этапам **разьвіцьця краіны.** Праўда, спачатку аповесьці мы ўлоўліваем дыялектычную законамернасьць руху, але потым аўтар выпусьціў з рук соцыяльныя вагары, паплыў са стыхіяй. Вось у чым асноўныя недахопы аднаго з найлепшых пролетарскіх твораў.

Некалькі слоў пра творчасьць Рыгора Мурашкі. Мы ня маем цяпер магчымасьці падрабязна спыніцца на ўсіх творах—гэта справа нашай творчай дыскусіі. Спынімся толькі на романе «Сын», романе, які ня ўзяты яшчэ як сьлед на гастрыё марксысцка-ленінскай крытыкі. А роман заслугоўвае самай пільнай і шырокай увагі, бо аўтар спрабуе паказаць расстаноўку клясавых сіл у рэволюцыі 1905 году, твор бярэ на сябе адказьнейшыя задачы даць мастацкі паказ ролі і значэньня нашай партыі, спрабуе даць характарыстыку розным дробнабуржуазным соцыялістычным партыям, іх рабоце ў часы рэволюцыі. Наколькі справіўся аўтар з гэтымі адказьнейшымі задачамі—пакажа наша дыскусія, пакажа дэталёвы аналіз усяго твору.

Мы спынімся толькі **на адным моманце, найбольш характэрным для** творчага мэтаду пісьменьніка, ці пра вільней будзе сказаць, абумоўленым ранейшымі няправільнымі творчымі ўстаноўкамі, якія мы мелі скажам у «Прыпранічным монастыры» і «У іхным доме». Мы маем на ўвазе тую родаслоўную, якой надзяліў аўтар свайго галоўнага героя, бальшавіка Арона.

Чаго тут толькі нямашака: родаслоўная сама па сабе—цэлы авантурны роман. Тут і рэволюцыянэрка маці, што папала за краты, і нейкі «вяльможа» што згвалтаваў маці і г. д. і г. д. У выніку нарадзіўся сын—будучы бальшавік Арон. У чым тут справа? Аўтар залішне захапіўся сваімі сужэтнымі меркаваньнямі і ў ахвяру ім прынёс бальшавіка і прынёс тое звычайнае соцыяльнае асяродзьдзе, скуль выходзілі гэтыя бальшавікі. Пінкертонаўшчынай, непатрэбнымі сужэтнымі вымысламі і «изысками» аўтар апошліў родаслоўную бальшавіка.

Няўдалыя зобразы бальшавікоў і ў Гурскага Ільлі, у яго п'есе «Качагары». Паказаны ў п'есе сакратар райкому зьяўляецца нейкай бязвольнай, шэрай, без якой-небудзь хоць адзінай арыгінальнай, жывой рыскі, асобай. І цяжка зразумець, што хацеў даць гэтым вобразам Гурскі—ня то вобраз опортуніста, ня то доктрынёра-начотчыка, ня то нешта падобнае на бюрократа. Другі комуніст, выведзены ў п'есе, вядучы барацьбу з усім адмоўным на заводзе, вядучы барацьбу з шкодніцтвам, з разлажэньнем, не знаходзіць іншага выйсьця з цяжкасьцяй, як самазабойства, ад якога ён пазбаўляецца толькі выпадкова. У паказе клясавых ворагаў у п'есе аўтар замест сапраўднага зрыву масак з іх дае нам упрыгожку, шаржы, выпускае на сцэну «болганчиков» і тым самым, зразумела, прыніжае ідэолёгічную каштоўнасьць твору, об'ектыўна прыніжае, дэмобілізуе барацьбу з контррэволюцыйным беларускім нацыянал-дэмократызмам. Як выяўляюць грамадзкія чыткі новага твору Гурскага—п'есы «Новы горад», аўтар уцякае ў сваёй творчасьці ранейшых памылак, ранейшых няправільных установак у сваім творчым мэтадзе.

Як ня трэба пісаць пра камсамол

Мы спынімся толькі на некаторых, больш характэрных праявах скажэньня нашай рэчаіснасьці, якія засталіся па-за увагаю нашае крытыкі, нашае грамадзкасьці. Тут мы маем на ўвазе апошні твор Сяргея Знаёмага пад назваю «Контакт». Праўда, гэты твор яшчэ не надрукаваны і наўрад ці будзе надрукаваны (у тым, зразумела, выглядзе, у якім ён зьявіўся на сьвет). Але наколькі большая частка яго апублікавана яшчэ раней (у кніжцы «За дамбаю» і часткова ў «Маладняку») дык мы маем поўнае права падвергнуць яго шырокай, грамадзкай ацэнцы. Аўтар у сваім творы хацеў гаварыць пра кантакт асабовага з колектывам, з грамадзтвам, з дзяржавою, хацеў паказаць камсамол на вытворчасьці, у організацыі, у быце, у асабістым жыцьці. Але-ж усе гэтыя добрыя суб'ектыўныя намеры аўтара перетварыліся ў кепскія об'ектыўныя вынікі. Аўтар ня справіўся са сваімі задачамі. Пытаньні роду, каханьня засланілі ўсе добрыя намеры аўтара, заслані камсамол, фабрыку, рабочых і работніц. За густой «черемухай» сыцёрся твар комсамолу, сыцерліся нават і тыя нясьмелыя замалёўкі станоўчых тыпаў, якія спрабаваў рабіць аўтар. У выніку праходзіць перад чытачом галярэя плюгавых мяшчан, хлюпікаў і ніводнага сьветлага, бадзёрага твару, ніводнага здаровага, моцнага героя. Характэрнымі для тонуса ўсяго твору зьяўляюцца наступныя радкі: «Піонэрам быў—кахаў, комсамольцам зрабіўся—кахаў. Партыйцам зрабіўся—прышбла». Але як жа вырашаецца праблема самага каханьня? Бадай што вырашэньня гэтае проблемы мы ня бачым. Каханьне падаецца выключна ў сваім грубым, фізыолёгічным, якое даходзіць да брыдкага натуралізму, процэсе. Фізыолёгія пацалункаў, гнілая пашлятына (накшталт апісаньняў таго, як рука героя, «няпрыкметна спаўзла на Кацяна сьцягно»), смакаваньне і задужа ўжо дасканалае апісаньне нават самога родавага акту, апісаньне, якое-б заняло пачэснае месца ў былой порнографічнай літаратуры, пашляціна, якая даходзіць нават да пахабшчыны (прыкладаў ня будзем прыводзіць, бо можа пачырванець папера),—усё гэта надае твору дужа няпрыемны пах. Усё было-б на сваім месцы (зразумела не ў такіх толькі фарбах), каб аўтар проблему каханьня падпарадкаваў другім—асноўным, актуальным проблемам.

Як - жа справіўся аўтар з паказам росту моладзі, яе перэвыхаваньня? Гэта цяжка знайсьці ў творы, бо ніводзін з яго герояў не даведзены да канца, ня ўскрыты супярэчнасьці іх росту, іх разьвіцьця. Аўтар спрабуе пісаць аб некаторых зьменах, зрухах, якія адбываліся ў цэхах, у брыгадах. Але аб гэтым ён толькі расказвае, рэгіструе факты, а не дае разгорнутага, мастацкі-дзейнага паказу тых глыбокіх зрухаў у псыхіцы рабочых мас, тых зрухаў, якія абумоўліваюць ударніцтва і спаборніцтва і г. д.

Асабліва няправільныя і нават шкодныя (што ў паасобных радках аб'ектыўна набываюць характар антысэміцкіх выпадаў) установкі дае нам аўтар, калі спрабуе закрануць пытаньні міжнацыянальных ўзаемаадносін у комсамоле, на фабрыцы. Ня будзем галаслоўнымі, прывядзём прыклады. Аўтар прыводзіць дыялёг:

— «Бачце,—гаварыла Тырца Соскінд,—яна ня хоча насіць той вопраткі, у якой нашы бацькі Смольны бралі.

— «Гм,—падумаў, стоячы непадалёку Юзік Клочка. І потым у голас дадаў:

— «Нашы то бацькі, дарагая Тырца, Смольны бралі, а вашы то на рынку з людзей скуру дралі!»

Аўтар пры гэтым красамоўна маўчыць, не развянчваючы антысэміцкага, па сутнасьці, выпаду. Праўда, ён спрабуе комсамолку Тырцу Соскінд надзяліць усімі якасьцямі асобы, што прымазалася з гандлярскага асяродзьдзя. Ёсьць, канешне, у нас такія Тырцы, але акрамя іх ёсьць мільёны другіх,—прадстаўнікі шырокіх працоўных мас. Аб гэтых у аўтара ні слова, ён нават не спрабуе супроцьпаставіць іх тым выпадковым элементам клясава-чужога нам асяродзьдзя, якія так ці інакш прымазаліся да рабочае клясы.

Такую-ж глыбокую памылку робіць аўтар, калі гаворыць пра аднаго бронь-вучня, якога «прымацавалі да сьлесара яўрэя. Гэты сьлесар, ідучы ў пятніцу да хаты, замыкае шафу з струмантам на замок. У суботу ён на працу ня прыходзіць і Гляк цэлы дзень ходзіць без працы». Тут мы ня бачым клясавага падыходу, клясавай дыфэрэнцыяцыяй, тут мы зноў сустракаем таго бязьлікага «яўрэя» ад якога «вапчэ» церпіць «рускі народ». Мо' гэты сьлесар—яўрэй—прадстаўнік вяяўнічага яўрэйскага клерыкалізму, а мо' ён звычайны адсталы рабочы,—аб усім гэтым нам невядома. Для аўтара разуменьне «сьлесар яўрэй» зьяўляецца вычарпальнай соцыяльнай, клясавай характарыстыкай.

Увесь твор ёсьць яскравы ўзор таго, як ня трэба пісаць аб комсамоле. У чым прычына зьяўленьня памылак аўтара, які сам выхадзец з рабочых, які даў нам у сваёй ранейшай творчасьці нашы, пролетарскія творы? Справа ў тым, што пры надрукаваньні кніжкі «За дамбай» дапушчаныя памылкі ня былі своечасова раскрытыкаваны, ня была дадзена належная творчая дапамога пісьменьніку. Паасобныя памылкі разраслыся ў далейшым у сыстэму няправільных поглядаў, няправільных перакананьняў.

Маем мы факты грубага скажэньня асноў нашай нацыянальнай політыкі ў такім творы, як аповесьць «Старасельшчына» Траецкага. Там жыхары сучаснага мястэчка паказаны на фоне поўнай безнадзейнасьці, бязвыходнасьці, абрачонасьці, чым аўтар поўнасьцю солідарызуецца і пераклікаецца з аналёгічнымі шкоднымі сіоніцкімі тэорыямі.

А колькі скажэньняў нашай сучаснасьці маем мы ў такіх творах, якія ёсьць проста «чырвоная» халтура у якіх пануе нічым не прыкрытае прыспасабленства, лякіроўка сапраўднасьці, грубейшы схэматызм і г. д. Усё гэта абавязвае нас абвясьціць гэтай «літаратуры», якая да рэчы выяўляе пэўныя адзнакі пашырэньня, самае бязьлітаснае змаганьне.

За бальшавіцкую літаратурную практыку

Якія яшчэ задачы ставіцца перад намі ўказаньнямі тав. Сталіна? Адна з асноўных задач змаганьне з адставаньнем пролетарскай літаратуры ад агульных тэмпаў і ўзроўню соцыялістычнага будаўніцтва. Змаганьне за гегемонію пролетарскай літаратуры абавязвае нас узмацніць змаганьне за марксыцка - ленінскі сьветапогляд, за ідэйную і мастацкую якасьць нашых твораў, рашуча выкрываць усякія буржуазныя і апартуністычныя тэорыі і тэорыкі на літаратурным фронце (варонішчына, пераверзеўшчына, літфронтаўшчына і ім падобныя).

Мы мала да гэтага часу ўдзяляем увагі комсамолу, комсамольскай тэматыцы, не зрабілі яшчэ належных вывадаў з дыскусіі паміж «Комсамольскай Праўдой» і кіраўніцтвам РАППа, ня выканалі яшчэ поўнасьцю дырэктыў партыі ў сувязі з гэтай дыскусіяй, мала дапамагаем комсамолу ў такой конкрэтнай справе як агляд маладзёжнай літаратуры.

У нашых умовах і абставінах пытаньні нацыянальнай культуры і культуры спадчыны, якія вырашаюцца па-ленінску, набываюць выключнае значэньне. Мы павінны рашуча адмятаць усякія спробы апартуністычнага «сплошного» клясава-недыфэрэнцыяванага падыходу да культурнай спадчыны, супроць спроб адмаўленьня і змазваньня клясавай спэцыфікі культуры, нацыянальнай формаю, пролетарскай зместам, супроць усякіх спроб рэвізіі ленінскай тэорыі крытычнай пераробкі спадчыны, супроць вялікадзяржаўных выступленьняў, як самых небясьпечных на даным этапе, супроць выпадкаў нацыянал-дэмократычнага тлумачэньня тых ці іншых падзей і праяў, супроць гнілога лібэралізму ва ўсіх яго выглядах і выяўленьнях.

Мы спыніліся на самых асноўных задачах, якія ставяцца перад намі ў сувязі з лістом т. Сталіна.

Выкананьне гэтых задач дапаможа нам узьняць нашу пролетарскую літаратуру на **новую, вышэйшую** ступень, дапаможа нам стварыць сапраўдную бальшавіцкую літаратурную практыку ў спалучэньні з сапраўднай бальшавіцкай літаратурнай тэорыяй.

На конферэнцыі МенАПП

АЛ. КУЧАР

Пра п'есу Андрэя Александровіча „Напор"

I

П'еса «Напор»—ёсьць выражэньне якасна новага вышэйшага этапу, як у творчым росьце поэты Андрэя Александровіча, так і ў разьвіцьці ўсяе беларускае пролетарскае літаратуры.

Асноўнае, што ўзьнімае гэты твор на новую якасна вышэйшую ступень, у параўнаньні з ранейшымі творамі пісьменьніка, гэта тое,—што рэчаіснасьць, працэсы нашага соцыялістычнага будаўніцтва ў п'есе асмысьліваюцца значна глыбей, ніж у мінулых творах пісьменьніка.

Калі ў «Поэме імя вызваленьня»—пісьменьнік адлюстроўвае рэчаіснасьць у контрасных вобразах, вобразах, што фіксуюць рост соцыялістычнага будаўніцтва ў БССР, але якія не адлюстроўваюць сіл соцбудаўніцтва і супярэчнасьцяй росту, апускаюцца прамежныя і пераходныя ступені ў росьце, калі ў «Поэмэ імя вызваленьня» ня былі пададзены людзі—рабочая кляса ў яе росьце і разьвіцьці,—і гэтае ў значнай меры замянілася «тэхніцызаванай» фразай, якая бяручы зьвязы, выпустошвала сутнасьць процэсу,- дык у п'есе «Напор»—Андрэя Александровіча мы бачым на правільным шляху да станаўленьня мэтоду дыялектычнага матэрыялізму.

Але Александровіч **зрабіў толькі першыя крокі на гэтым вялізарным і цяжкім шляху.**

Рост рабочага ўдарніка ідзе праз усе асноўныя вобразы п'есы А. Александровіча.

Асабліва цікавыя вобразы, што выражаюць рэальны процэс росту героя пяцігодкі, героя ўдарніка, ёсьць вобразы вынаходцы Чыжа, сакратара комсамольскага колектыву Стрэльбіна, пэнсыонэркі—героя працы—старой Мір'емы і сакратара партыйнага колектыву Кліма. Кожны з іх мае свае асаблівыя ўласьцівасьці, вырязы, рысы, выгляд, якія адрозьніваюць іх ад другіх—але ўсе яны з'яднаны адзінай клясавай ідэяй:—вывесьці завод з прарыву, перамагчы. І ўсе яны разам выражаюць розныя ступені, рэальнага процэсу—росту рабочага-ўдарніка—да героя пяцігодкі.

Мішка Пачын, рэдактар шматтыражкі, выхоўваўся ў баёх на Дальня-Усходнім фронце, ён працуе ў складаных абставінах змаганьня з кулацкімі элемэнтамі сярод сэзоньнікаў. Стрэльбін, сакратар комсамольскай ячэйкі, комсамолец, цалкам адданы справе сацыялістычнага будаўніцтва.

Калі на заводзе комсамольцы прынялі пастанову ўзяць на буксір сэзоньнікаў і працуюць з запалам і энэргіяй,—дык першым організатарам іх—організатарам гэтага колектыву комсамоцыцаў (дарэчы таксама не абавязковага), зьяўляецца Стрэльбін.

Стрэльбін перамагае бюрократычны формалізм «профсаюзнай Акуліны».

Глыбока мастацкім, праўдзівым і ідэёва насычаным зьяўляецца ў п'есе Александровіча вобраз Мір'емы—старой работніцы. Яна ўся, да апошняе крывінкі адданая справе будаўніцтва соцыялізму. Аднак традыцыі і путы старога сьвету часткова трымаюць яе ў сваіх руках.

Два зобразы ў Александровіча, якія зьяўляюцца спробай стварэньня сапраўднага вобразу бальшавіка ў пролетарскай літаратуры—гэта сакратар партколектыву Клім і дырэктар заводу Кірыла Антонавіч, в п'есы «Напор».

Проблема стварэньня вобразу бальшавіка, раскрыць гэты вобраз ва ўсёй яго складанасьці даўно паўстала перад пролетарскай літаратурай і стаць цяпер як адно з асноўных задач змаганьня за партыйнасьць у літаратуры. Нельга, вядома вобраз Кліма з п'есы «Напор» Александровіча лічыць закончаным поўным мастацкім раскрыцьцём вобразу бальшавіка ў пролетарскай літаратуры. Аднак асноўныя контуры гэтага раскрыцьця мы тут у Александровіча маем. Як паказ рабочага колектыву ў Александровіча не ізолюецца ад усёй складанасьці клясавага змаганьня ў краіне і выяўленьня яго на заводзе так і раскрыцьцё вобразу Кліма—узята ва ўсёй складанасьці клясавага змаганьня, ва ўсім складаным пераплёце гэтага змаганьня.

Кірыл Антонавіч праяўляе вялізарную мужнасьць і энэргію ў адратаваньні заводу ў часе паводкі, адбіваючы наступы клясавага ворага, якія дамагаліся **затапіць завод.**

Дырэктар заводу і асабліва, сакратар партколектыву, героі пяцігодкі. Таму апульны сход рабочых, выражаны Александровічам у надзвычайна напружаных радкох, хадайнічае ўзнагародзіць Кліма—ордэнам Леніна.

Галасы:—Пашана.

— Гонар.

— Чэсьць.

— Бальшавіку старэйшаму.

— Кіраўніку таварышу.

— Хадайнічаць на славу.

— Ордэн Леніна, ордэн Леніна.

— Качаць... Вітаць... Ушанаваць...

Александровічам чалавечы колектыў заводу раскрываецца глыбока і ў соцыяльнай практыцы ў складаных абставінах клясавага змаганьня. Проблема асабовага і колектыўнага—вырашаецца Александровічам ня так, дзе ўсё асабовае індывідуальнае закрэсьліваецца і падганяецца пад колектыўнае, а так што рабочы лічыць за асабістае шчасьце і радасьць ахвяраваць свае асабістыя здольнасьці і сілы на колектыўную справу.

Драматычна надзвычайна насычаны, і мастацка моцна напісаны ў п'есе «Напор»—момант змаганьня са стыхіяй, з разводзьдзем хваль ракі. У сутнасьці, гэта ў композыцыйным сэнсе ёсьць кульмінацыйны пункт п'есы. Але ў адпаведнасьці з гэтым Александровіч ідэёвае вырашэньне ўсіх супярэчнасьцяй ня зьвёў да гэтага композыцыйнага кульмінацыйнага пункту.

Самае каштоўнае, што мы маем тут у паказе Александровіча,—гэта тое, што змаганьне з прыродай, змаганьне са стыхіяй не ўзята адарвана ад усіх процэсаў клясавага змаганьня.

Александровіч паказвае нам, што рабочы колектыў самаахвярна здольны змагацца за адратаваньне заводу, аднак самога гэтага змаганьня не паказвае.

У малюнку адратаваньня заводу, Александровіч канчаткова зрывае маскі з твару клясавага ворага. Паказваючы, як адратоўваецца завод, пісьменьнік сапраўды спалучае бальшавіцкую цьвярозасьць—у мэтазгоднасьці тых ці іншых захадаў для адратаваньня заводу—з вялікім агнём сваёй ненавісьці да клясавага ворага.

У гэтым сэнсе п'еса «Напор» вядзе далей і разьвівае традыцыі аднаго з лепшых твораў Александровіча «Цені на сонцы».

З боку формы п'еса Андрэя Александровіча, як і ўся яго творчасьць надзвычайна багатая і рознастайная. Галоўнае тут заключаецца ў тым, што Александровіч для найбольш поўнага і глыбокага выражэньня ідэй свае творчасьці,—шукае найбольш адпаведнага і поўнага рытмічнага выражэньня—па колькі справа ідзе пра вершаваную творчасьць.

Рытм адпаведны вытворчым процэсам амаль адзіны ў беларускай літаратуры—стварыў Александровіч.

Александровіч выкарыстоўвае ў сваёй творчасьці—багата з фольклёру.

Але Александровіч выкарыстоўвае крытычна засвойвае, бярэ з народнай творчасьці найбольш дэмократычныя, найбольш прогрэсыўныя, соцыялістычныя яе элемэнты, якія ў яго, у дадзеным тыпу—выяўляюцца не як «прыемны ўспамінак» пра далёкую нацдэмаўскую «старасьветчыну», а як жывыя, дзейныя элемэнты ў агульным контэксьце пролетарскага твору.

Сапраўды дэмократычныя, соцыялістычныя элемэнты народнай творчасьці,—у творах Александровіча—б'юць па поглядах вялікадзяржаўных шовіністаў, якія сьцьвярджаюць, што ўся беларуская народная творчасьць зьяўляецца рэакцыйнай.

Элемэнты народнай творчасьці ў творах Александровіча б'юць і нацыянал-дэмократычных тэорэтыкаў.

У п'есе «Напор» Александровіча мы маем такія малюнкі, дзе ў народныя прымітывы ўкладаецца кулацкая «душа». Дзе кулацтва хаваючыся за гэтыя «народныя» прымітывы праводзіць, нібы-та і нявінна, свае варожыя погляды, варожыя ідэі.

Композыцыя, рух і разьвіцьцё клясавых супярэчнасьцяй пастаўленых у п'есе Андрэя Александровіча, фабульнае разгортваньне гэтых супярэчнасьцяй—пабудова на прынцыпе простага і паступова лёгічнага разгортваньня і вырашэньня іх. З гэтай агульнай схэмы выпадае хіба заключная частка п'есы—канцоўка—«Сонцавылазка».

Ужо у мітынгу дружбы мы маем у пачатковым стане усе тыя супярэчнасьці, якія далей фабульна разьвіты ў п'есе.

«Формальнае» напаўненьне п'есы Александровіча, у тым ліку і композыцыйнае ў асноўным адпавядае ідэям выражаным у творы.

Аднак, не заўсёды.. Разгортваньне клясавай ідэі ў п'есе часамі ня мае сабе композыцыйна строгага выражэньня і ад гэтага да пэўнай ступені зьніжаецца сама ідэёвая глыбіня.

Так, напрыклад, бытавыя ўзаемаадносіны паміж Радзецкім і Васілісай ня вырашаны Александровічам, таксама як і вобраз Ліпы,—яны перагружаюць толькі разьвіцьцё супярэчнасьцяй, затрымліваюць гэтае разьвіцьцё. Тое-ж можна сказаць пра шматслоўе комсамольцаў, пра перагружанасьць эмпірычным матэрыялам п'есы. У змаганьні паміж кулацкімі элемэнтамі і рабочым колектывам пад кіраўніцтвам партыі за масу сэзоньнікаў супярэчнасьці разгорнуты ня досыць поўна. Так, напрыклад, пасьля яшчэ няпэўнага і хісткага пераходу асноўнае масы сэзоньнікаў на бок рабочага колектыву—мы ня маем далей паказу вобразаў сэзоньнікаў на новым этапе іх разьвіцьця, ні малюнку паводкі, ні ў заключнай дзеі п'есы і нарэшце, пра «Сонцавылазку». Дадатныя якасьці яе ў тым, што ў ёй, у асноўным, вырашэньне супярэчнасьцяй, пастаўленых у п'есе. Аднак яна ня ставіць новых клясавых супярэчнасьцяй, якія-б хвалявалі чытача, або гледача пасьля спэктаклю. Атрымліваецца ўражаньне, што клясавае змаганьне скончана, вораг сыпіць, завод перамог. Нібы-та новыя супярэчнасьці ня штурхаюць ход разьвіцьця заводу наперад.

Александровіч, паказваючы ў п'есе герояў пяцігодкі, **часта пашоў па плыні,** рэгіструючы факты. П'еса «Напор» не арганізавана вакол аднае глыбока-ідэёвае проблемы нашага часу. Александровіч, як-бы імкнуўся ў сваёй п'есе ахапіць усе асноўныя проблемы, якія паўстаюць у процэсе соцыялістычнага будаўніцтва (проблема сувязі і ўзаемадапамога паміж рознымі нацыянальнымі рэспублікамі СССР, проблема формаваньня новых кадраў рабочых, асабістага і колектыўнага, змаганьне з стыхіяй, бытавых дачыненьняў і інш.) і гэтае ў многіх мясцох павяло пісьменьніка на натуралістычны шлях, на пасыўнае «отображательство» ўсіх тых процэсаў, якія адбываюцца ў рэчаіснасьці без упарадкаваньня гэтых фактаў і процэсаў бальшавіцкай сьвядомасьцю—без падпарадкаваньня гэтых фактаў, эмпірычнага матэрыялу адзінай ідэі.

А паказваць герол пяцігодкі нельга натуралістычным мэтадам. У Александровіча ёсьць рысы, элемэнты захапленьня багатасьцю эмпірычнага матэрыялу, без належнага асмысьленьня і падпарадкаваньня яго сьвядомасьці.

Другі момант, дзе мы маем зрывы аналёгічнага парадку у Александровіча, гэта раскрыцьцё вобразу бальшавікоў партыйнага колектыву ў п'есе.

Гэтыя вобразы бальшавікоў, партыйны колектыў у клясавай практыцы не даволі раскрыты. Бальшавікі на заводзе ў паказе Александровіча непраніззаюць сабою ўсе процэсы вытворчасьці. Нават тав. Клім і дырэктар заводу зьяўляюцца на процэсах вытворчасьці толькі ў выключных момантах. Паказальна, што ў самы цяжкі момант для заводу, у часе паводкі, тав. Клім нават і ня ўдзельнічае ў адратаваньні заводу.

Захапленьне эмпірычным, фіксаваньне гэтага эмпірычнага матар'ялу нараджае ў Александровічавых героях шматслоўе. Вобразы рабочых-комсамольцаў паказаны залішне шматслоўнымі, іх гаворка часта зроблена ў стылі прыпевак, жартаўлівых прымовак. У паказе комсамольцаў ёсьць налёты «люмпэнскага ухарства», анархізму і інш.

Вось чаму п'еса «Напор», як мы казалі ўжо, далёка яшчэ ня вычэрпвае задачы паказу ў мастацкіх вобразах комсамольца героя пяцігодкі, а падыходзяць толькі да гэтай задачы.

Гэтыя памылкі Андрэя Александровіча, якія яшчэ моцна адчуваюцца ў п'есе «Напор», зьвязаны з агульнымі рысамі творчага мэтоду мінулых этапаў у творчасьці пісьменьніка, якія пасьпяхова перамагаюцца ў гэтай п'есе.

Карэньні Александровічавых памылак у дробна-буржуазных уплывах на мінулай творчасьці пісьменьніка.

З мінулымі этапамі творчасьці поэты зьвязаны і многія другія схэматычныя месцы ў п'есе.

Вось тыя асноўныя хібы п'есы «Напор».

П'еса «Напор»—пры ўсіх сваіх хібах, зрывах,—ёсьць адна з перамог пролетарскай літаратуры, па шляху стварэньня вялікага бальшавіцкага мастацтва насычанага партыйнасьцю **«вплоть до деталей формы и мелочей сюжета».**

ТЭАТРАЛЬНАЕ МАСТАЦТВА ПАВІННА СТАЦЬ САПРАЎДНАЙ ЗБРОЯЙ ЗМАГАНЬНЯ ЗА ГЕНЭРАЛЬНУЮ ЛІНІЮ ПАРТЫІ

ПЯЦІГАДОВЫ ЮБІЛЕЙ БДТ2--ПЕРАМОГА ЛЕНІНСКАЙ КУЛЬТУРНАЙ РЭВОЛЮЦЫІ

В. ВОЛЬСКІ

5 год Беларускага Другога Дзяржаўнага Тэатру

15 лютага ў Гомелі сьвяткавалася пяцігодзьдзе існаваньня БДТ2. Гэты юбілей мае значэньне ня толькі для тэатру. Гэта сьвята ўсіх працоўных, сьвята ўсёй пролетарскай грамадзкасьці БССР, бо пяцігадовая творчая дзейнасьць БДТ2 сьведчыць аб тых вялізарных посьпехах у галіне нацыянальна-культурнага будаўніцтва, якіх дасягнула рабочая кляса БССР, на справе ажыцьцяўляючы пад кіраўніцтвам комуністычнай партыі ленінскую нацыянальную політыку. У гэты дзень трэба падвесьці вынікі пяцігадовай дзейнасьці гэтага тэатру, прасачыць складаны шлях яго разьвіцьця.

Пачатак стварэньня БДТ2 быў пакладзены ў 1921 г., калі Наркамасьветы БССР, улічваючы неабходнасьць пашырэньня тэатральнага будаўніцтва БССР і падрыхтоўку маладых кваліфікаваных кадраў для беларускай сцэны організаваў у Маскве Беларускі дзяржаўны інстытут тэатральнага мастацтва. У 1926 г. пасьля пяцігадовага навучаньня, беларуская студыя гэтага інстытуту—пад назвай БДТ2—была разгорнута ў самастойны тэатр.

Нажаль, трэба адзначыць, што нацдэмам, якія імкнуліся ў сваё шкодніцкай дзейнасьці, пранікнуць у культурнае будаўніцтва, з тым, каб накіраваць яго на шлях буржуазнай культуры, удалося на пэўны час пранікнуць у БДТ2. У зьвязку з гэтым, усваеньне старой тэатральнай спадчыны ішло для БДТ-2 ня зусім у карысным напрамку. Дзякуючы свайму нацдэмаўскаму кіраўніцтву, тэатр быў выхаваны ва ўмовах найбольш рэакцыйных, соцыяльна-шкодных традыцый ідэалістычнай школы Станіслаўскага, пад знакам разуменьня мастацтва як нейкай абсолютнай «надклясавай» катэгорыі. Малады колектыў тэатру пераконвалі ў тым, што «комуніст ня можа быць мастаком», што «мастак павінен быць вольным ад політычных штампаў». У адпаведнасьці з гэтымі тэорытычнымі ўстаноўкамі, рэпэртуар БДТ2 складаўся ў той час з найбольш няпрымальных твораў агульна-эўропэйскага рэпэртуару, («Сон у летнюю ноч», «Цар Максімільян», «Эрос і Псыха», «Бакханкі») з мастацкай трактоўкай, распрацаванай ідэалістычным мэтодам, з моцным ухілам ў бок містыкі і сымболікі і разьлічанай на задавальненьне ідэйных запатрабаваньняў нацыяналістычных колаў беларускай інтэлігенцыі, альбо з орыгінальных п'ес («Апраметная»), дарэшты прасякнуты яскрава-выражанай нацдэмаўскай ідэолёгіяй.

Але, выбітыя з усіх галін, нацдэмы былі выбіты і з БДТ2. Пасьля зьмены нацдэмаўскага кіраўніцтва тэатр дабіўся пры дапамозе парткіраўніцтва і друку пэўнага пералому. У 1928 г. БДТ2 робіць першую спробу пераключыцца на падбор савецкай тэматыкі: У выніку гэтага мы *бачым* на сцэне тэатру «Разлом», «Калі сьпяваюць пеўні», «Рэйкі гудуць», «На прадвесьні», «Горад вятроў», «Авангард» і інш. Спачатку пералом у тэатры ідзе па лініі тэматыкі творчай зрычкі, трактоўка роляў і вобразаў яшчэ ў пэўнай меры засталася такой, як і раней. Таму, напр., у «Горадзе вятроў» (1929 г.) у сцэнічнай распрацоўцы позытыўных вобразаў гучаць фальшывыя, чужыя ноткі, якія сьведчаць аб рэштках старой непазбытай яшчэ спадчыны. Працуючы над рэволюцыйным матэр'ялам, БДТ2 падышоў да наступнага этапу свайго разьвіцьця—да органічнай ломкі, да перагляду і перабудовы ўсёй сыстэмы і мэтадаў сваёй творчай і вытворчай працы. Вялікае значэньне ў гэтым сэнсе меў для тэатру сэзон 1930-31 г., праведзены БДТ2 у Менску. Гэты сэзон даў рашучыя зрухі ў творчым і грамадзкім жыцьці тэатру, накіраваныя на аўладаньне і замацаваньне новых ідэолёгічна-мастацкіх вышыняў. Тэатр значна вырас і політычна актывізаваўся. Адмятаючы ў процэсе сваёй перабудовы рэшткі старой нацдэмаўскай спадчыны, тэатр ўпарта шукае новых мэтадаў работы, новых форм творчай сувязі з фабрыкамі і заводамі. Соцспаборніцтва, ударніцтва, прыцягваньне да актыўнага ўдзелу ў рабоце над пастаноўкамі організаванага рабочага гледача—усё гэта органічна ўвайшло ва гэты час у вытворчы быт тэатральнага колектыву.

Працуючы за апошні час выключна над **творамі пролетарскай драматургіі**, БДТ2 пасьпяхова вырашае складаную і адказную проблему стварэньня орыгінальнага беларускага рэпэртуару, нацыянальнага па форме і соцыялістычнага ў зьмесьце. Тэатр устанавіў шчыльныя творчыя сувязі з беларускай літаратурай і ў першую чаргу з БелАПП'ам. Апошнія работы тэатру—«Першая конная» Вішнеўскага, якая была для БДТ2 ударным політычным паказам, прыстасаваным да дэкады абароны і прысьвечаным Чырвонай арміі, «Качагары»—Гурскага—першая п'еса, накіраваная на выкрыцьцё клясавай і політычнай сутнасьці нацдэмаў і «Напор» Александровіча—першая п'еса з комсамольскай тэматыкай, прысьвечаная тэатрам комсамолу БССР,—сьведчаць аб бязупынным мастацка-політычным росьце тэатру. Усе яны былі шырока выкарыстаны БДТ2 для разгортваньня вялікай грамадзка-політычнай работы з гледачом вакол паказу (тэматычныя выстаўкі, лістоўкі, лёзунгі, звароты да гледача і г. д.) і афармляліся пры непасрэдным удзеле організаванага гледача (масавая папярэдняя консультацыя тэксту, макету, пастановачнага пляну, добраахвотныя рабочыя брыгады з прадпрыемстваў). У 1931 г. БДТ-2 з вялікім посьпехам правёў свой першы выезд за межы БССР—у Маскву і Ленінград, продэманстраваўшы дасягненьні соцыялістычнага нацыянальна-культурнага будаўніцтва БССР перад працоўным гледачом буйнейшых пролетарскіх цэнтраў СССР.

Пазбавіўшыся ў процэсе перабудовы ад рэакцыйных элемэнтаў, БДТ2 папоўніў свой склад за кошт рабочага маладняка і налічвае зараз ў сваім мастацкім колектыве 30 рабочых пры 6 комуністах і 12 комсамольцах. Тэатр забясьпечыў сабе і далейшы рост, шляхам організаванай падрыхтоўкі кадраў: пры БДТ2 працуе сталая студыя фабзавучнага тыпу, у якой навучаецца 20 чал. маладняка.

На сёньняшні дзень перад БДТ2 стаіць адна цэнтральная проблема, станоўчаму вырашэньню якой павінны быць падпарадкаваны ўсе сілы і сродкі тэатру. Гэта—аўладаньне новым, пролетарскім, творчым мэтодам. Увесь колектыў БДТ2 павінен сабе добра ўсьвядоміць, што ўсе яго творчыя шуканьні дадуць эфэктыўныя вынікі толькі ў тым выпадку, калі яны будуць накіраваны на шлях сьвядомага прыстасаваньня да сваёй сцэнічнай практыкі мэтоду матэрыялістычнай дыялектыкі. А гэта ў сваю чаргу немагчыма без адпаведнага ўзброеньня ўсяго мастацкага складу тэатру марксыцка-ленінскім сьветапоглядам.

У дзень 5-годзьдзя БДТ2, мы павінны адзначыць вялікія посьпехі, зробленыя **ім за апошні час ў** яго барацьбе за стварэньне беларускага пролетарскага мастацтва, і асабліва яго шчыльную сувязь з рабочымі і чырвонаармейскімі масамі, яго грамадзкую актыўнасьць і плённую ініцыятыву ў высоўваньні і правядзеньні ў жыцьцё новых мэтадаў вытворчай працы разам організаваным рабочым гледачом, што можа зьявіцца каштоўным прыкладам для іншых нашых тэатраў. Але адначасова з гэтым прыкладам мы павінны зьвярнуць ў гэты дзень увагу ўсяго колектыву БДТ2 на неабходнасьць узмацненьня яго барацьбы як з правамі ідэалістычнай спадчыны МХАТ'у, так і з мэханістычным формалізмам, элемэнты якога — даюць сябе адчуваць за апошні час у тэатры.

Гэта тым больш неабходна, што БДТ2 не знайшоў яшчэ пэўнай мэтодолёгіі, ён знаходзіцца ў пэрыодзе шуканьняў, і калі «Першая конная», даказаўшая здольнасьці БДТ2 у агітацыйна-пропагандысцкай працы вакол тэару было паводле свайго творчага мэтоду, рэалістычным паказам, не пазбаўленым элемэнтаў натуралізму і суб'ектыўнага «псыхолёжаства», нагадваючых аб уплывах МХАТ'у, дык затое «Качагары» і «Напор» сьведчаць аб адваротным—аб пэўнай небясьпецы да ўхілу ў бок плякатнага схэматызму і мэханістычнасьці.

5-цігадовы юбілей БДТ2 павінен прайсьці пад знакам барацьбы за творчы мэтод дыялектычнага матэрыялізму, за аўладаньне марксыцка-ленінскай тэорыяй, за актора—як цэнтральную фігуру паказу, пад знакам замацаваньня дасягнутых мастацка-ідэолёгічных позыцый, праверкі выкананьня пастаўленых перад імі задач—у сьвятле бальшавіцкай самакрытыкі сваіх творчых памылак, і далейшага пераможнага прасоўваньня, пад кіраўніцтвам комуністычнай партыі, наперад—на заваёву вышынь вялікага пралетарскага мастацтва.

„КАЧАГАРЫ" І. ГУРСКАГА Ў БДТ2

Перамога Бел. Дзярж. Яўр. тэатру

(Паказ „Штурм")

Пасьля амаль двухгадовых гастроляй у буйнейшых гарадох БССР, Беларускі Дзяржаўны Яўрэйскі тэатр вярнуўся ў сталіцу БССР у Менск і ўзяўся за работу ў сваім памяшканьні—былое кіно «Культура».

Адсутнасьць сталага месца, доўгі час перашкаджала тэатру весьці сыстэматычную творчую работу над сабой, не давала магчымасьці стала працаваць над новымі паказамі. Цяпер гэтая ненармальная зьява зьнішчана, цяпер тэатр мае намер разгарнуць углыб і ўшыр творчую работу.

Мы можам з вялікім задавальненьнем канстатаваць, што яўрэйскі Дзярж. тэатр ідзе па шляху пралетарскае творчасьці. У гэтым нас пераконвае прэм'ера, з якое тэатр распачаў свой сэзон—п'еса «Штурм»—твор украінскага маладога драматурга Карнеўчука, у пастаноўцы рэжысера Норда.

Пастаноўкай «Штурм» тэатр увёў у свой рэпэртуар актуальнейшую тэматыку нашай эпохі. Гэтае актуальнасьць ня толькі для СССР, але і для капіталістычнага сьвету. Тут у СССР—штурм цяжкасьцяй соцыялістычнага будаўніцтва, штурм прарываў і прычын, якія параджаюць прарыў,—цякучасьць рабочай сілы, прагулы, шкодніцтва клясава-чужых элемэнтаў—усё гэта на фоне Данбасу і з другога боку—штурм капіталізму замежнай рабочай клясай—стачкі рабочых у Германіі, на фоне ганебнага здрадніцтва соцыял-фашыстых (соцыял-дэмократ Гопнер у выкананьні таварыша Сокала).

Гэтыя дзьве роўналежныя тэмы пераплятаюцца на працягу ўсяе пастаноўкі і даюць яскравы малюнак таго бязданьня, якое ляжыць між СССР і капіталістычнымі краінамі.

Конструкцыя і афармленьне спэктакля дужа ўдалае і спрыяе посьпеху пастаноўкі «Штурм». Сцэна абвалу шахты, паўстаньне сьляпых, сцэна рабочай дэмонстрацыі, хвалююць гледача, эмоцыянальна дзейнічаюць на яго, менавіта з прычыны ўдалай конструкцыі сцэны. Рабочая дэмонстрацыя ў апошнім акце можа служыць за прыклад як рэжысэр умее невялікай групай актораў стварыць уражаньне грандыёзнай масавай дэманстрацыі.

Трэба таксама вылучыць дужа ўдалую сцэну «дзелавой» размовы ліш фабрыкантам Фрыксам (тав. Моін) і папом (тав. Рудштэйн), вобраз якога па мастацкаму ярка выражае ўсю сутнасьць гэтых прадажных служак бога і капіталу.

У пастаноўцы надзвычайна пададзены дадатныя вобразы будаўнікоў соцыялізму, якія штурмуюць прарыў у Данбасе. Комсамолка-шахцёрка (тав. Арончык), шахтком (тав. Герман), інжэнэр (тав. Ліман) і інш.—сілай прыкладу заражаюць усіх рабочых шахты. Не банальна, не як манэкэны, а як хітрыя жывыя шкоднікі, дадзены таксама і адмоўныя вобразы — кулакі. Уся п'еса ня гледзячы на асобныя зрывы (як напр. сцэна паміж старажыхай і паліцэйскім, агітуе за бальшавіцкія тэмпы, за інтэрнацыянальнае салідарнае змаганьне рабочае клясы ўсяго сьвету.

Пастаноўка «Штурм» паказвае, што Дзярж. Яўрэйскі тэатр на справе павярнуўся тварам да вытворчай тэматыкі, тварам да задач соцыялістычнага будаўніцтва. Гэтая пастаноўка гаворыць і пра тое, што пролетарскае мастацтва накіроўвае ўсе сілы, каб перамагчы адставаньне ад задач нашай вялікай эпохі.

Алекс.

Над чым працуе БДТ-1

Тэатр падрыхтоўвае да пастаноўкі п'есы ўкраінскага пісьменьніка **Г. Гурчана** «Плацдарм» на тэму аб клясавым змаганьні, ва ўмовах капіталістычнай Польшчы. П'еса прайшла шмат грамадзкіх чытак—сярод калектыву, у ЦК МОПР'у і г. д., паводле зробленых заўваг, тэкст п'есы даапрацоўваецца. Ставіць п'есу будзе рэжысэр тав. **М. Зораў,** афармленьне мастака **Д. Крэйна.**

З пастановак мінулага сэзону ў рабоце цяпер п'еса **А. Рамановіча,** «Цуда на камянёх», грунтоўна перапрацаваная аўтарам. П'еса пастаўлена рэжысэрам БДТ-1 т. **Л. Рахленка.** Перапрацоўкі зроблены ў галіне набліжэньня п'есы да антырэлігійнага паказу.

Напісаны п'есы—**А. Міровічам**—«Байцы ідуць» на тэму—навука на дапамогу сельскай гаспадарцы, **Доўгапольскім**—«Песьня перамогі», тэма—змаганьне рабочых Добрускай фабрыкі за прамфінплян **Кузьмом Чорным**—«Лета»—тэма—калгаснае будаўніцтва, **В. Шашалевічам**—«Рой»—тэма—прышчэпаўшчына і арганізацыя калгасаў. Канчае работу над тэкстам сваёй п'есы **Іллары Барашка**—«Романы Зоря»—тэма—рабочая прапанова і ўдзел цыган ў соцыялістычным будаўніцтве.

Ідзе падрыхтоўка да сьвяткаваньня пятнаццатай гадавіны Кастрычніцкай Рэвалюцыі. Спэцыяльна заказаны п'есы т.т. **Р. Кобецу і Кузьму Чорнаму.**

Галоўным рэжысэрам БДТ-1 запрошаны рэжысэр яўрэйскага дзяржтэатру БССР—т. **Літвінаў.**

Хроніка БДТ-2

Пасьля правядзеньня 5-гадовага юбілею, БДТ-2 прыступае да працы над п'есай М. Ільлінскага «Вясна».

Тэма п'есы—праблема серадняка ў колгасе. Выпуск прэм'еры мяркуецца прыстасаваць да вясеньняй пасеўнай компаніі. Пастаноўка п'есы будзе даручана рэжысэру, запрошанаму з УССР.

Акрамя таго рыхтуюцца да пастаноўкі на працягу 1932 году п'есы Якуба Коласа «Вайна да пабеднага канца» на тэму—ператварэньне імпэрыялістычнай вайны ў вайну грамадзянскую і В. Сташэўскага «Амэрыка, прысьвечаная адлюстраваньню змаганьня кляс у Амэрыцы, на фоне экономічнага крызісу капіталізму.

У зьвязку з юбілеем, у Гомелі праводзіцца дэкаднік культ-вылазак на прадпрыемствы з дакладам пра дзейнасьць БДТ-2. Праведзены даклады на заводзе «Ланцуцкага», фабрыцы «Комінтэрн», заводзе «Пролетар»,

Хроніка выяўленчага мастацтва

1. Адбыўся пры Наркамасьвеце сход мастакоў, дзе пастаўлена пытаньне пра падрыхтоўку мастакоў да 5-й Усебеларускай мастацкай выстаўкі.

2. Па лініі НКА прымаюцца захады на вылучэньне мастакоў, якім будзе дадзены спэцыяльны заказ на мастацкія творы.

3. У сувязі з гэтым РОМБ пасылае мастакоў у індустрыяльныя і калгасныя цэнтры БССР і СССР.

4. Таварыства «Мастак» організоўвае майстэрні скульптуры і дзіцячых забаў, каб даць магчымасьць прасоўваць у масы мастацкія творы для афармленьня рабочага і калгаснага быту.

5. Па лініі мясцкома мастакоў організоўваецца тры брыгады, якія прымацаваны да шасьці вайсковых палкоў. Брыгады дапамагаюць у правядзеньні 14 гадавіны Чырвонай арміі.

ІЛЬЛЯ ГУРСКІ

З п'есы „Новы горад"

Хто хуліган?

Альховы. (вядзе камсамольскі сход). Наступнае пытаньне — прыём у камсамол. Есьць заява ад Смыка. (Гоман).

Зьвягіна. (паднімае руку). У мяне за пытаньне.

Альховы. Калі ласка.

Зьвягіна. (Да Смыка). Ці даўно ты перастаў хуліганіць?

Галасы.—Правільна!

— Ня ў брыво, а ў вока!

— Пытаньніца, якраз у кропку!

Альховы. (Да Смыка). Калі ласка, адказвай.

Смык. (Ня лоўка сябе адчувае). Як быў сярод хуліганаў, тады, сапраўды хуліганіў. (Не напружана слухаюць).

Зьвягіна. А цяпер?

Смык. Цяпер?

Зьвягіна. Але.

Смык. Хуліганства бывае рознае. (Пауза). Пытаньне ставіцца як я разумею, таварыш Зьвягіна, хто хуліган, я, ці ты? (Гоман). Раскажу папарадку: аднойчы ня было дзе начаваць і я вымушан быў, без ордэру заняць жылплошчу калідору. І што-ж вы думаеце, яна выгнала мяне і зачыніла калідор. (Пауза). Між іншым, да таго, калідор ніколі не зачыняўся. (Пауза). Я такі крыху супраціўляўся... (Пауза). То хто тут хуліган, ядрона вош!..

Зьвягіна. (Ускочыла). Ты хуліган, бацька твой хуліган, дзед твой хуліган, усе вы хуліганы!.. (Паўза). Я ад прыёма ўстрымоўваюся!..

Смык. Калі дазволіць сход, раскажу, хто мой бацька, хто мой дзед, бабушка і маці яе (узрыў сьмеху) і маці яе, значыцца прабабушку, па словах бацькі ведаю...

Галасы.—А як-жа!

— Абавязкова!

— Просім!

Смык. Мой бацька, ды ў мяне, іх фактычна тры... (Сьмех).

Зьвягіна. Можа і болей, адкуль ты ведаеш!..

Смык. (Не зьвяртае на яе ўвагі). Першы бацька быў старшынёю рэўкому, у дваццатым, бандыты, бандыты забілі яго. (Панура). Выразалі ўсю сям'ю. Я, з меншым брацікам, Фэлікам, уцёк. (Чуць устрымліваецца). Акрываўленага брацка, Фэліка, яму тады было тры гады, з вёрсту пёр на руках і... сканаў. (Пауза). Помню хавал: ў адной яме. Труна з труной побач, адна каля другой, аж сам... Хацелася, ой як хацелася, каб і восьмая была... Ды не, Сымонка Скрыпка, застауся жыць... (Пауза). І жыцьцё было пуцевае ў дзіцячым доме Скрыпку, дык не, уцёк, стаў валацугаю, Смыком зрабіўся... Гэта ўжо было пры блатным бацьку. Празывалі яго Сенька Грач. Каля пяці год быў у яго групе, калі здарыўся быў раскол, адышоў... стаў на чале малодшых. Вандравалі па сьвеце, зімою часта галадалі. Лета кожнае, праз тры гады, жылі на курорце. Апошні год, пры трэцім бацьку працую на пабудове.

Камсамолец. Хто-ж твой трэці бацька? Трэці бацька, Арцем Віхура. (Усе зьдзіўлена глядзяць). Так. (Пауза). Ішлі на опэрацыю да яго, сарвалося, там і пазнаёміліся. Хацелі было коцку даць, адчулі сілу, рука не паднялася. (Паўза). Заела, за нутро ўзяло, што ён кніжкі чытае, будуе. Стаў і я чытаць, другіх вучыць... Добрых дзесятак хлапцоў прыстроіў каго куды... Два тры хлапцы засталіся, нізашто, ня хочуць стаць пуцевымі... (Уваходзяць два бяспрытульнікі). Вось яны малойчыкі...

Міцька. Здароў Смык!

Смык. А-а, Цігру маё!

Цігр (вітаючыся). Здарова!

Міцька. Даёш курыць.

Смык. Ня дам. (Да ўсіх). Ім байкот аб'яўлен. (Сьмех).

Міцька. (да Віхуры). Дзядзячка, дай закурыць... Дай, ну што тае стоіць!.. Ну дай... Не даеш... Пачака-жа, гад ты печаны!..

Цігр. Арцём!—так і не дасі.

Віхура. Ня дам. (Уваходзяць: Хмара, Гніда, Хрушч).

Міцька. Дык яны дадуць. (Падбягае да Хмары).

Хмара. (дае закурыць). Калі ласка.

Міцька. (Закурыўшы). У каго табачок у таго і празьнічак (скача).

Гніда. Куды Цігр. (Дае папяросу). І выпіць можна, калі на тое пашло...

Цігр. Даеш! (Да Смыка). Сьцеражыся! (Да ўсіх). А вы, малецеся камсамольскаму богу, за раба божага Смыка. Ха-ха-ха! Круціць ён, паварочвае, але... ня выкруціцца з лап Цігра.

Смык. Ты што-ж, ядзяць це!..

Цігр. (напалохана). Ды не, я так... (Зграў гармонік, бяспрытульнікі выбягаюць скачучы. Сьмех. За імі выходзяць: Хмара, Гніда, Хрушч).

Смык. А Міцька, яшчэ нічога... Такі вырву з лап Цігра. (Паўза). А Цігра (ківае галавою) цяжка, тры забойствы мае... (Паўза). Дык вось, заела, за нутро ўзяло, што ён, бацька трэці, будуе, кніжкі чытае, (пауза). Стаў і я будаваць, чытаць. (Паўза). А цяпер, калі прымяце, будзе чацьверты бацька—комсамол.

Галасы.—Рана!

— Нельга!

— Правільна!

Зьвягіна. (ускочыла). Рана, рана, нельга, нельга. Я ад прыёму ўстрымоўваюся! (Сьмех). Чаго сьмяяцца... Ён не расказаў пра другі факт хуліганства... Тут-жа ён яўны хуліган!..

Смык. Ня ведаю, хто хуліган? (Паўза). Справа вось у чым: Зьвягіна, вытурыўшы мяне з калідору, не хацела

ІЛЬЛЯ ГУРСКІ

пусьціць у пакой комуны Трам ядра, якая тут жыве (сьмех).

Галасы:—Правільна!

— Быў такі факт!

Смык. Тады Трамядраўцы, па канаце (паднімае ўверх галаву), палезьлі на другі паверх... (Паўза). Праўда, канат гэты я з рушнікоў зьвязаў, але што з гэтага, не на вуліцы-ж ім начаваць.. (Паўза). То хто тут хуліган? (Сьмех).

Галасы.—Прыняць!

— Нельга!

— Прыняць!

Віхура. (устае). Прашу слова.

Альховы. Калі ласка. (Паўза). Слова мае таварыш Віхура.

Віхура. Смык Сымонка, сапраўднае прозьвішча яго Скрыпка, прайшоў суровую жыцьцёвую школу і ўсё тое, што ён казаў, гэта праўда. (Паўза). Скрыпка Сымон, па-мойму глыбокаму перакананьню, падрыхтаваны, для ўступленьня ў комсамол. Я прапаную яго прыняць. (Аплёдысмэнты).

Альховы. Галасую. Хто за? Абсолютная большасьць. Супроць? Трое. (Паўза). Пытаньняў больш няма? (Аглядаецца). Сход закрыты.

Зьвягіна. (махае рукамі). Таварыш Альховы! Слухай! Запішы, што я ўстрымалася! (Сьмех).

Альховы. (Усьміхаючыся). Можна. (Усе разыходзяцца).

Бяру афіцэра

Беразоўскі. (Сядзіць у куце, перастаўляе шахматы).

Хмара. (Уваходзіць, садзіцца). Бяру афіцэра.

Беразоўскі. (Не зьвяртае ўвагі). Шах каралю.

Хмара. Шах і мат. (Змахнуў рукавом шахматы).

Беразоўскі. (Ускочыў). Я...

Хмара. (Устаў, спакойна). Як былінка, адзін...

Беразоўскі. (Нэрвуецца). Я... мы...

Хмара. (Усьміхаючыся). Кароткае замыканьне... (Паўза). Карэнасты, у самаго сябе ўрок...

Беразоўскі. (Многазначна). Сыграем яшчэ?

Хмара. (Махнуў рукою). Прайграна, да-ра-гуша! Нішто сабе ягадка!? У падхалімы да Віхуры...

Беразоўскі. Што?

Гніда. (Уваходзіць паднімае шахматы). З строю выбіты... (Глядзіць на Беразоўскага). Калі што бяру афіцэра... (Пад нагамі хруснула).

Беразоўскі. (Усхвалявана). Як?

Гніда. Афіцэрышка ў маіх руках... (Паказвае).

Беразоўскі. (Нэрвуецца). Ды ну вас! (Памкнуўся ісьці).

Гніда. (Злосна). Эй, гаспадзін, ня рызыкуй!.. (Мягчэй). Дай, на паўлітроўку...

Беразоўскі. Няма.

Гніда. Знойдзеш!

Беразоўскі (шукае ў кішэнях). Такі няма.

Гніда. (Хітра). Барахлішка маеш...

Беразоўскі. Брыдота!

Гніда. Но, но, цішэй на павароце... (Паўза). На сьметнік гісторы..: Ха-ха-ха! (Паўза). Гэты сьметнік яшчэ...

Беразоўскі. (Перарывае). Сьмярдзіць

Гніда. І здарова. (Падносіць кулак) Ох, як сьмярдзіць!..

Беразоўскі. (Адштурхнуў ад сябе) Балота!..

Хмара. Балота!?

Гніда. Ой не чапай балота... (Паўза). Навошта парушаць спакой у краі, дзе балота, зьяўляецца адзінаю уцехаю... Колькі казак, легенд, песень, розных мэлёдый з балотам зьвязана...

Вадзім. (Увайшоўшы, чуе апошнія словы). Асушым балота, зьявяцца новыя песьні, мэлёдыі, легенды...

Беразоўскі. (Рад). Правільна! (Паўза) Сынку, дарагуша...

Гніда. (Зласьліва). Няхай сынку пасьсе сьвінку...

Хмара. (Да Вадзіма). З маладых, а раньні...

Вадзім. Ба-ло-та!

Віхура. (Увайшоўшы). Трэба асушваць...

Гніда. Што?

Віхура. Балота. (Паўза). І ў балоце золата бывае...

Беразоўскі. Трэба дарагуша, ой як трэба... Буланы да балота прывыкшы і той заграз...

Гніда. Туды яму і дарога!..

Хмара. Папхнуць, дый калом па галаве!..

Віхура. О, не! (Паўза). Выцягнулі мы яго, падкармілі, пабег стары падскокваючы...

Хмара. Кляча...

Віхура. У добрай гаспадарцы і кляча патрэбна... (Глядзіць на раскіданыя шахматы). Давай стары, сыграем...

Гніда. (Паказвае). Офіцэрышка ў маіх руках...

Віхура. (Усьміхаючыся). Нічога, пешкамі заменім... (Садзіцца за шахматы).

Гніда. Эх... у офіцэра... маць: (Кідае фігуру):

Віхура. (Усьміхаючыся, паднімае). Бяру офіцэра.

Гніда. (Нэрвова). Ня людзішкі, э... сволачы! (Хутка выходзіць за ім Хмара).

Вадзім. (Паглядзеў). Жыцьцё, гэта шахматная ігра!..

Віхура. Шах каралю!

Беразоўскі. Мат каралю!

Віхура. Шах і мат!

ЗА БАЛЬШАВІЦКУЮ ЯКАСЬЦЬ МАСТАЦКАЙ КНІГІ

Правільна паказаць соцыялістычную перабудову мястэчка

Паказ перабудовы местачковага жыцьця на соцыялістычны лад—заданьне, якое паставіў перад сабой Сташэўскі ў аповесьці «Пад местачковым месяцам».

Перарабка старога мястэчка, організацыя колгасу і пабудова комбінату ў мястэчку Бузукі—тэматычны плян аповесьці. Прычым, гэты процэс перабудовы—процэс непасрэдна зьвязаны з клясавым змаганьнем, а не якое-небудзь спакойнае, без ніякіх супярэчнасьцяй разьвіцьцё.

Кулак Ясіноўскі бясьсільны затрымаць перабудаваньне местачковага жыцьця: колгас ствараецца, комбінат будуецца і працуе, кулак ліквідуецца як кляса і беднякі, якія былі пад яго ўплывам, становяцца будаўнікамі новага, якога раней ня прымалі ў выніку гэтага ўплыву. Сям'я гандляра Майзельсона развальваецца, бо зьнішчаюцца асновы быцьця гандляра ў выніку соцыялістычнага разьвіцьця нашай рэчаіснасьці. Сынагога перастае быць малельняй, воляй працоўных яўрэяў забіраецца пад майстэрню для арцелі саматужнікаў.

Аповесьць «Пад местачковым месяцам»—факт ідэолёгічнага і творчага росту Сташэўскага. Але ясна і тое, што гэта не павінна служыць прычынай для змазваньня недахопаў аповесьці.

Недахопы аповесьці вельмі значныя. Вось галоўныя з іх.

Паказваючы перабудову местачковага жыцьця на соцыялістычны лад, Сташэўскі занадта мала зьвярнуў увагі на паказ партыйнага, пролетарскага кіраўніцтва гэтым процэсам. **Разгорнутага вобразу бальшавіка-ленінца ў аповесьці няма.** У аповесьці, фактычна, толькі ўпамінаецца пра сакратара райкому і старшыню райвыканкому. Тое, што сакратар райкому аглядае разам з чудакаватым настаў-

нікам упрыгожваньне ўстаноў да 1 мая, зусім нічога не гаворыць пра яго, як пра змагара за генэральную лінію партыі ў перабудове жыцьця мястэчка. Ды наогул гэты факт агляду зусім непатрэбны ў аповесьці, баласт яе. Сход, на якім засноўваецца колгас, дае занадта мала матар'ялу, каб старшыня райвыканкому паўстаў перад намі як жывы, конкрэтны чалавек. Сташэўскі не паказаў сакратара райкому і старшыні райвыканкому **як конкрэтных організатараў змаганьня за соцыялізм у конкрэтных умовах, як непасрэдных змагароў за** яго, паказ партыйнага кіраўніцтва процэсам перарабкі нашай рачаіснасьці, паказ бальшавіка-ленінца ў ягоным змаганьні за сацыялізм. Гэта адносіцца цалкам і да паказу комсамолу ў яго змаганьні за соцыялістычнае перабудаваньне местачковага жыцьця.

Разумеючы, што перабудова местачковага жыцьця зьвязана з клясавым змаганьнем, з соцыяльнымі супярэчнасьцямі, Сташэўскі ў сваёй аповесьці ўсё-ж ня здолеў паказаць усёй абвостранасьці гэтага змаганьня, ня ўскрыў усёй глыбіні супярэчнасьці, што непасрэдна зьвязаны з гэтай перабудовай. Клясавае змаганьне ў Сташэўскага вырашаецца даволі лёгка. Тое, што кулак Ясіноўскі «тонка ловіць настроі местачковай беднаты»—шырока ня ўскрыта, паказана толькі праз дачыненьне гэтага кулака да адзінак беднаты (Іван, Сымон). Імкненьне кулака ў яго змаганьні супроць колектывізацыі падпарадкаваць сябе ня толькі адзінкі, а пэўную масу сялянства, каб больш пасьпяхова змагацца з колектывізацыяй—ня выпуклена Сташэўскім.

Нельга сказаць, што Сташэўскі не разумее, што дробнаўласьніцкая псыхолёгія перашкаджае селяніну адразу, без хістаньняў прыняць колгас, чым так карыстаецца кулак у сваім змаганьні супроць колектывізацыі. Але, не абыходзячы гэтага вельмі важнага моманту, Сташэўскі ня даў у сваёй аповесьці належнай паўнаты паказу двух «душ» селяніна—дробнага ўласьніка і працаўніка недастаткова раскрыў усю сур'ёзнасьць гэтай супярэчнасьці, недастаткова паказаў процэс перамаганьня гэтай супярэчнасьці, г. зн. процэс росту сьвядомасьці, пераход яе ў новую і вышэйшую якасьць.

Усё гэта прывяло да таго, што справа з організацыяй колгасу ў Сташэўскага вырашылася даволі лёгка. Усёй складанасьці і цяжкасьці колектывізацыі ў аповесьці не адчуваецца.

Аповесьць «Пад местачковым месяцам»—найбольш буйны твор Сташэўскага, таму і недахопы яго набываюць больш важнае значэньне. У мэтах далейшага разьвіцьця сваёй творчасьці, а гэта значыць у мэтах большай яе дзеістнасьці на працоўнага чытача ў сэнсе мобілізацыі яго сьвядомасьці на змаганьне за соцыялізм, у мэтах большага набліжэньня сваёй творчасьці да пролетарскай літаратуры, Сташэўскі павінен зьвярнуць асабліва сур'ёзную ўвагу на зьнішчэньне адзначаных недахопаў.

Азгін.

За творчы рост рабочых—ударнікоў

(«Ударнікі», ДзВБ, Менск, 1931 год. Цана—75 капеек).

Зборнік «Ударнікі», які нядаўна вышаў у сьвет і ў якім выступаюць са сваімі творамі шаснаццаць рабочых ударнікаў, зьяўляецца яскравым доказам перамогі ленінскае культурнае рэволюцыі ў нашай краіне.

Не зважаючы на шэраг асаблівасьцяй, якія адрозьніваюць адзін твор гэтага зборніку ад другога, ёсьць у гэтай групе тое, што яднае ўсіх аўтараў—гэта высокая соцыяльная актуальнасьць тэматыкі, глыбокая адданасьць да свае вытворчасьці, фабрыкі, заводу.

Цэнтральнай тэмай бадай усіх твораў зьяўляецца фабрыка, завод.

Перад намі твор Камінецкага «Нараджэньне», дзе аўтар паставіў сабе на мэце паказаць, як пад кіраўніцтвам добрага організатара—Пагоцкага брыгада дасягнула добрых посьпехаў у выкананьні прамфінпляну.

Вось як падае аўтар нам вобраз Пагоцкага: «Яго ведалі за ліквідатара прарываў шляхам соцспаборніцтва і ўдарніцтва, які паміж рабочых карыстаўся аўторытэтам». Тут, замест паказу героя,—апісаньне яго. Гэткім са мымсхэматычным бледым выйшаў і тып правага ўхіліста—Шульмана, ацэнка вобразу якога не абгрунтавана аўтарам праз паказ яго ў конкрэтнай дзейнасьці, а апісваецца знадворку.

Яшчэ адным з недахопаў гэтага твору зьяўляецца той, што тут кіраўніцтва партячэйкі амаль нідзе не паказана. Гэта атрымліваецца таму, што ў аўтара няма яшчэ ўвязкі прыватнага з агульным. Часта ёсьць констатаваньне фактаў, а не разьвіцьцё процэсаў у яго прычыннай абумоўленасьці. Дзякуючы таму, тут больш фатографіі, протокольнасьці, чым мастацкага абагульненьня.

Трэба сказаць, што на гэты недахоп хварэюць і некаторыя астатнія творы. Напрыклад, у «Комсамольскім інтэрнаце» Фельдмана аўтар хоча падаць нам лепшага ўдарніка-комсамольца. Тут факт, праз які аўтар імкнуўся раскрыць свой вобраз, застаецца проста фактам фіксавальным. Аўтар падае адзін-два факты з яго біографіі і вобраз у яго вычарпаны.

Тое самае і ў творы «Мішка Базарынаў» Эстаркіна. Сама па сабе тэма цікавая. Тут паказваецца, як былы бяспрытульны ператвараўся ў актыўнага комсамольца. Але паказ самога процэсу гэтага перавыхаваньня вельмі складанага, супярэчлівага ў аўтара вельмі просты, механістычны.

У «Заяве» Лейбмана аўтар падае нам вобраз рабочага, які пад уплывам варожых элемэнтаў робіць прагулы, а потым перавыхоўваецца.

У гэтым творы таксама заўважаецца тая самая памылка што і ў папярэднім творы. Перарабка гэтага комсамольца адбываецца раптоўна пад уплывам вымовы. Не паказаны органічны ўплыў на яго комсамольскага колектыву.

Адзін з лепшых твораў зборніку гэта твор Шаўцова «Чырвонасьцяжны». Аўтар падае ў ім вобразы Алёнкі і Цімкі,—новых людзей з новым падыходам да працы, у якім прамфінплян на першым месцы, якія хварэюць за брыгаду. Але самыя гэтыя вобразы няпоўна яшчэ разгорнуты.

Таксама цікавымі зьяўляюцца творы Швэйдэля.

З усіх вершаў выдзяляюцца вершы Бацюшкова. Усе яны бадзёрыя, ад іх вее верай у нашу перамогу, у нашу будучыню. У вершы «На кліч эпохі» поэта паказвае, што кожны процант выкананьня прамфінпляну ёсьць удар па сусьветнай буржуазіі.

З другіх вершаў выдзяляюцца верш Малашэнкі і вершы Нортмана. Але апошні, беручы вельмі актуальныя тэмы з жыцьця Заходняй Беларусі—ўдарніцтва і г. д., падае іх ўсё-ж яшчэ абстрактна.

Адносна вершаў трэба сказаць, што тут адчуваецца няўменьне аўладаць тэхнічнай пабудовай, мастацкімі сродкамі.

Іншыя вершы гэтага зборніку—Давідовіча, Яўхімава,—вельмі прымітыўныя па сваёй пабудове.

Недахопы, адзначаныя намі ў гэтай рэцэнзіі, зьяўляюцца недахопамі росту маладых аўтараў і гавораць аб неабходнасьці сур'ёзнай ленінскай вучобы ў напрамку аўладаньня мэтодам матэрыялістычнай дыялектыкі.

М. Мэеровіч.

ШЫРЭЙ РАЗГАРНУЦЬ ТВОРЧЫЯ ПЛЫНІ У ПРОЛЕТАРСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

ПЕРАБУДАВАЦЬ РАБОТУ АСОЦЫЯЦЫЙ, УЗМАЦНІЦЬ ІДЭЙНА-ВЫХАВАЎЧУЮ РАБОТУ

У канцы лістапада месяца 1931 году правяла сваю работу Першая Канфэрэнцыя Менскай Асоцыяцыі Пралетарскіх пісьменьнікаў.

Канфэрэнцыя зьявілася новым этапам у пралетарскім літаратурным руху БССР.

Значэньне канфэрэнцыі выходзіць далёка за межы Менскай Асоцыяцыі і становіцца фактарам павароту ў рабоце ўсёй пралетарскай літаратуры, усіх Асоцыяцый БССР. Канфэрэнцыя вызначыла шляхі перабудовы ўсіх зьвеньняў пралетарскай літаратуры.

Канфэрэнцыя ўлічыла вынікі дыскусіі паміж камсамолам і РАПП і тыя паказаньні і дырэктывы, якія дала партыя пралетарскай літаратуры. У адпаведнасьці з гэтым былі вызначаны шлях; павароту Асоцыяцыі да ідэйна-выхаваўчай работы, марксыцка-ленінскага выхаваньня і творчасьці.

На канэрэнцыі з разгорнутым дакладам пра другую пяцігодку і задачы пралетарскай літаратуры, выступіў сакратар ЦК КП(б)Б тав. **Шаранговіч.** На канфэрэнцыі таксама выступалі старшыня СНК тав. **Галадзед,** сакратар Гаркому КП(б)Б тав. **Кавальчук,** Наркамасьветы БССР тав. **Платун** і рэдактар ЦО «Зьвязда» тав. **Гарын.**

З прычыны тае, што работа канфэрэнцыі мае выключнае значэньне і цікавасьць для Асоцыяцыі пралетарскіх пісьменьнікаў і пралетарскае грамадзкасьці, мы сёньня, хоць і са спазьненьнем, друкуем частку матар'ялаў дакладаў і выступленьняў на канфэрэнцыі ў скарочаным выглядзе.

За перабудову ўсіх зьвеньняў пролетарска-літаратурнага руху

З выступленья Сакратара ВОПП тав. Буачыдзэ

Тое, што мы зьяўляемся асноўнай арганізацыяй, якая праводзіць лінію партыі ў літаратуры, гэта нас абавязвае многаму. Увага партыі пралетарскаму літаратурнаму руху надзвычайна ўзмацнілася. Кіраўніцтва партыі зрабілася канкрэтным, штодзённым. Тое, што на гэтай канфэрэнцыі выступіў з дакладам Сакратар Цэнтральнага Камітэту КП(б)Б тав. Шаранговіч і зрабіў вялікі і ўсебаковы даклад, зьяўляецца характэрнай рысай увагі нашай партыі пытаньням пралетарскай літаратуры. Тое, што за апошнія часы ЦО нашай Партыі «Правда», спэцыяльнымі рэдакцыйнымі артыкуламі абгаварывае пытаньні пралетарскай літаратуры, дае нам асноўныя ўказаньні, крытыкуе дапушчаныя намі памылкі, дапамагае фармуляваць нам нашу праграму,—зьяўляецца самай галоўнай адзнакай нашага росту, далейшага нашага руху да дасягненьня творчай гэгэмоніі, якой у нас яшчэ няма.

Аднак, трэба падкрэсьліць, што перабудова пралетарскай літаратуры пакуль што недастатковая, што тыя задачы, якія паставіла перад намі партыя, дастаткова яшчэ не рэалізаваны намі. У апошнім выступленьні ЦО нашай партыі ясна і канкрэтна гаворыцца, што перабудова пралетраскай літаратуры недастатковая, што покуль яшчэ не асазнаюцца намі важнейшыя і велічэзныя задачы.

Гэту канфэрэнцыю мы павінны выкарыстаць для таго, каб па-сапраўднаму, па-бальшавіцку перабудавацца, каб падыйсьці да стварэньня гігантаў літаратуры як мы маем у прамысловасьці: Магнітабуд, Днепрабуд, Кузбас.

Мы павінны паставіць работу такім чынам, каб наша арганізацыя ў вашто-б та ні стала і ў максымальнай ступені ператварылася ў арганізацыю ідэйна-выхаваўчую.

Канкрэтна паставіць усе гэтыя пытаньні, глыбей і шырэй аўладаць Ленінскім сьветапоглядам, аўладаць мэтадам дыалектычага матэрыялізму—вось мае пажаданьні. Рабочыя ўдарнікі гэроі нашага часу амаль зусім не паказаны так, як гэта трэба ў пралетарскай літаратуры.

Гісторыя партыі ў мінулым і цяпер далёка не дастаткова паказана ў пралетарскай літаратуры. Шматмільённы камсамол намі далёка недастаткова адлюстраваны ў пралетарскай літаратуры. Мы слаба разгарнулі бальшавіцкую самакрытыку.

Упадніцтва, багэму, дробна-буржуазныя настрої і ўплывы, пра якія гаварыў тав. Шаранговіч, нам трэба ліквідаваць, інакш мы ўсю работу перабудаваць ня зможам.

Перабудаваць ўсю нашую работу ў адпаведнасьці з паказальнымі дырэктывамі партыі — вось наша асноўная задача.

Удзел у практыцы соцыялістычнага будаўніцтва на вышэйшую ступень

З прамовы загадчыка Культпропу ЦК КП(б)Б тав. А. Чарнушэвіча

Перадаючы прывітаньне ад ЦК КП(б)Б, т. Чарнушэвіч ахарактарызаваў задачы, якія стаяць перад пролетарскай літаратурай БССР.

Пра нашы перамогі—кажа тав. Чарнушэвіч—гавораць ня толькі нашы прыяцелі, але прымушаны гаварыць і нашы ворагі. Выкананьне пяцігодкі за 4 гады, ператварэньне нашай краіны з аграрнай у індустрыяльна-аграрную на базе соцыялістычнае рэконструкцыі ўсяе народнае гаспадаркі—прывяло нас да вялікіх перамог. Колгасы цяпер ёсьць цэнтральная фігура земляробства і асноўная апора савецкай улады на вёсцы.

На ўсіх франтох мы маем гіганцкія посьпехі.

Разьвіцьцё пролетарскай культуры ёсьць частка нашага соцыялістычнага будаўніцтва.

Мы павінны праз пролетарскую літаратуру выхоўваць масы, узьнімаць энтузіязм мас на выкананьне адказьнейшых задач соцыялістычнага будаўніцтва.

За апошнія часы БелАПП пад кіраўніцтвам КП(б)Б значна вырас як у ідэйных так і творчых адносінах.

Нельга не адзначыць гэтых посьпехаў. Менская асоцыяцыя мае таксама значныя посьпехі. Выпушчана першая кніга творчасьці рабочых ударнікаў закліканых у літаратуру.

Аднак мы патрабуем ад пролетарскай літаратуры значна большага.

Трэба ўзьняць на вышэйшую ступень удзел у практыцы соцыялістычнага будаўніцтва. У цяперашні пэрыяд, калі партыя праводзіць шэраг адказьнейшых задач політычна-гаспадарчага характару — змагаецца за торф, за згатоўку ільну і іншыя гаспадарча-політычныя кампаніі—пролетарская літаратура павінна ўключыцца ў гэтую работу, павінна па сапраўднаму дапамагчы партыі ў яе змаганьні. Заклік ударнікаў у літаратуру адна з адказьнейшых задач пролетарскай літаратуры. Уся штодзенная складаная работа з ударнікамі яшчэ напераздзе. У гэтай справе пролетарскім літаратурным организацыям павінны дапамагчы нашы партыйныя організацыі, партыйныя ячэйкі на фабрыках і заводах.

Вялізарнейшая работа перад пролетарскімі пісьменьнікамі паўстае ў справе выхаваньня спадарожнікаў, у справе ператварэньня масы спадарожнікаў у саюзьнікаў пролетарскай літаратуры. У адпаведнасьці з гэтым павінна перабудавацца наша марксыцкая крытыка, каб яна зьяўлялася сапраўдным дапаможнікам гэтага пераходу спадарожніка ў саюзьнікі.

Нам трэба асаблівую ўвагу аддаць выхаваньню і організацыі рабочай крытыкі. Організоўваць крытыку на фабрыках і заводах. Організоўваць заводзкія гурткі рабочай крытыкі.

Зусім бясспрэчнымі зьяўляюцца ўсе аграмадныя посьпехі, да якіх прышла наша краіна пад кіраўніцтвам Комуністычнай партыі ў змаганьні з клясавым ворагам. Змаганьне з беларускім шовінізмам патрабуе штодзеннае ўвагі. Неабходна значна больш удзяліць увагі змаганьню з вялікадзяржаўным шовінізмам—галоўнай небясьпекай на гэтым этапе. На гэтым фронце за апошнія часы актывізуецца клясавы вораг. Трэба накіраваць мацней агонь па вялікадзяржаўным шовінізм.

Конфэрэнцыя,—канчае сваё выступленьне тав. Чарнушэвіч,—павінна быць вялізарным штурмком у вырашэньні тых задач, якія паставіла перад намі эпоха разгорнутага соцыялістычнага будаўніцтва.

За бальшавіцкі паказ гэрояў пяцігодкі

З дакладу тав. А. Кучара на канфэрэнцыі МенАПП

Аднэй з асноўных задач, якую партыя паставіла перад пралетарскім літаратурным рухам на гэтым этапе—гэта задача паказаць тых гэрояў, якія твораць нашу рэчаіснасьць, якая растуць на тысячах фабрык і заводаў нашага Савецкага Саюзу.

Аднак, гэтыя рабочыя ўдарнікі ў літаратуры пакуль што свайго поўнага адлюстраваньня не знайшлі. У нашых канкрэтных беларускіх умовах мы яшчэ не даволі зрабілі, каб мастацкім вобразам паказаць іх у нашай літаратуры. Але-ж мы ня можам сказаць, што ў беларускай пралетарскай літаратуры нічога абсалютна ня зроблена ў паказе гэрояў пяцігодкі. Такія творы ёсьць і некаторыя з іх па сваёй глыбіні паказа стаяць ужо на даволі высокай ступені.

Першым і асноўным творам на якім я хачу спыніцца — гэта п'еса Андрэя Александровіча («Напор». Асноўная заслуга п'есы Александровіча ў тым, што складанае клясавае змаганьне, складаны пераплёт гэтага клясавага змаганьня, які адбываецца ў краіне ў п'есе ў асноўным паказана правільна.

Тав. Кучар падрабязна спыняецца на аналізе п'есы.

Далей тав. Кучар пераходзіць да разгляду аповесьці тав. Броўкі «Каляндры». У аповесьці паказана глыбокая любоў і глыбокая сувязь рабочага з заводам.

Тав. Кучар пераходзіць да разбору новай поэмы Міхася Чарота «Пра Міколу Сініцына», спыняючыся, галоўным чынам на недахопах поэмы, якія зьніжаюць яе якасьць.

Па лініі паказу камсамолу, гэрояў-камсамольцаў мы маем творы, з іх у першую чаргу трэба адзначыць поэму Андрэя Ушакова, якая напісана на матар'яле работы камсамольскай брыгады Віцебскага чыгуначнага вузла.

Тав. Кучар разглядае працы т. Ліхадзееўскага і Зарэчнага пра паказ гэроя Вабруйскага лесакамбіната т. Савіча. Асноўнае, што характарызуе гэты нарыс гэта агульная бадзёрасьць. Аднак, гэтая бадзёрасьць часамі пераходзіць у непатрэбную патэтыку, і галоўны недахоп тут той, што Зарэчны і Ліхадзееўскі гэроізм Савіча, ўзялі адарвана ад масы праяў гэразіму і энтузіязму рабочых наогул.

Тав. Кучар характарызуе нарысы Я. Скрыгана пра гэрояў у Гомсельмашы, як такія нарысы, якія сьведчаць пра перабудову пісьменьніка і значнае набліжэньне да пазыцыі пралетарскай літаратуры.

З адмоўных момантаў пры паказе гэрояў пяцігодкі тав. Кучар спыняецца на літурных вершах поэты Юркі Лявоннага, значных памылак Знаёмага. Таксама разглядае нарысы Барыса Мікуліча, у якога мяшчанскі, інтэлегенцкі падыход да рабочага ўдарніка, вельмі часта апашляе задачу паказу гэрояў пяцігодкі.

Асноўная задача пры паказе гэрояў ударнікаў—гэта глыбокая ідэйнасьць, глыбокая партыйнасьць. Трэба змагацца з эмпырычным падыходам да рэчаіснасьці пры паказе гэрояў пяцігодкі.

Абвестка

1 сакавіка а 7-ай гадзіне ўвечары ў Доме Пісьменьніка адбудзецца вытворчая нарада рабочых-ударнікаў-літгуртоўцаў.

Чытаюцца новыя творы літгуртковцаў.

Яўка кіраўнікоў літгуртоў і актыву гуртоў абавязковая. Запрашаюцца пісьменьнікі.

Бюро МенАПП

За ідэйны і творчы рост пролетарскай літаратуры

З дакладу тав. Л. Бэндэ

На канфэрэнцыі з вялікім дакладам пра сучаснае становішча беларускай літаратуры і задачах БелАПП выступіў тав. Бэндэ.

Наша канфэрэнцыя ня ўкладваецца ў вузка-літаратурныя рамкі. Цяпер у нас на канфэрэнцыі большая палова дэлегатаў, больш за 100 чалавек рабочыя ўдарнікі, закліканыя ў літаратуру.

Даўшы характарыстыку буржуазнай літаратуры Захаду, тав. Бэндэ значнае мейсца ў сваім дакладзе аддае змаганьню з вялікадзяржаўным шавінізмам і нацыянал-дэмакратызму ў беларускай літаратуры. Тав. Бэндэ дае разгорнутую характарыстыку вялікадзяржаўнаму шавінізму, ілюструючы гэта фактамі. У нас у Беларусі два аграномы вялікадзяржаўныя шавіністы даводзілі, што пры разьмеркаваньні ўраджаю ў калгасах, трэба падыходзіць з нацыянальнай адзнакі. Расавая тэорыя мае і цяпер мейсца ў шэрагу работ прафэсара Ленца і доктара Дзехцяра. Найбольш распаўсюджанай формай вялікадзяржаўнага шавінізму зьяўляецца адмаўленьне вывучаць і ўжываць беларускую мову. Вялікадзяржаўныя шавіністы распаўсюджваюць погляды, што беларускай пралетарскай культуры і літаратуры няма і ня можа быць.

За апошнія часы мы маем шэраг выступленьняў групы вучоных літаратараў (Вольфсон, Выдра і іншыя), якія выходзяць у сваёй крытыцы нацыянал-дэмакратызму не з марксыцка-ленінскіх пазыцый у нацыянальным пытаньні, а з пазыцыі вялікадзяржаўных ухілістых (супрацьстаўленьне нацыянальнай формы культуры яе пралетарскаму зьместу, развагі пра павялічэньне «асаблівасьцяй» беларускай нацыі, насьмешлівыя і пагардлівыя адносіны да шэрагу «дробязяй» нацыянальнай культуры, быту і г. д.).

Пралетарская літаратура, рашуча і пасьлядоўна змагалася з нацдэмакратызмам, аднак недастаткова праводзілі мы ленінскую ваяўнічасьць і няпрымірымасьць да вялікадзяржаўнага шавінізму.

Гэта трэба з усёй яснасьцю падкрэсьліць. Далей тав. Бэндэ пераходзіць да ацэнкі кнігі тав. Канакоціна «Літаратура—зброя клясавай барацьбы», якая мае цэлы шэраг памылак з ухілам у бок вялікадзяржаўніцтва.

Тав. Бэндэ прыводзіць шэраг фактаў пагардлівых адносін да пытаньняў беларускай пралетарскай літаратуры з боку некаторых рэдакцый і выдавецтваў («літгазэта» і ГІХЛ РСФСР). Пераклады беларускай пралетарскай літаратуры друкуюцца чарапашымі тэмпамі. Да гэтага часу яшчэ ня вышла паэзія Александровіча ў расейскім перакладзе нягледзячы на тое, што кніжка здадзена ў друк 2 з паловай гады таму назад. Да гэтага часу яшчэ ня выпушчаны лепшы твор беларускай пралетарскай літаратуры «Спалох на загонах» — Галавача. Усё гэта факты аб'ектыўна вялікадзяржаўніцкія.

Тав. Бэндэ разьбірае апошнія творы Александровіча «Нараджэньне чалавека», «Напор», паэзію апошняга часу Міхася Чарота, аповесьць Платона Галавача «Спалох на загонах».

Ці дасягалі мы гегемоніі пралетарскай літаратуры?—ставіць пытаньне тав. Бэндэ. На сёньняшні дзень пралетарская літаратура БССР не дасягнула сваёй гегемоніі. Думаць інакшай было-б няправільным і шкодным. Галавакружэньне ад посьпехаў законсэрвавала-б нас, тармазіла наш рух наперад. Між тым такія настроі маюцца. Я маю на ўвазе артыкул аднаго з работнікаў Віцебскай АПП тав. Мазуркевіча. Мы ідэёва вядучая арганізацыя. Мы вядзем за сабой сапраўдных падарожнікаў, сялянскіх пісьменьнікаў. Гэта прызнаюць яны самі. Гэта прызнаюць ня толькі тыя падарожнікі, якія становяцца саюзьнікамі, а і тыя, якія да гэтага часу топчацца на мейсцы, як, напрыклад, Міхась Зарэцкі.

Нашы перамогі адначасова паскорылі і працэс фармаваньня левай часткі спадарожніцтва ў нас, сапраўды рэвалюцыйнага спадарожніцтва. Да ліку такіх спадарожнікаў у пачатку рэканструкцыйнага пэрыяду адносяцца: М. Хведаровіч, П. Броўка, А. Звонак, П. Глебка, В. Сташэўскі, Б. Мікуліч, Кузьма Чорны і шэраг іншых.

Гэта група спадарожнікаў у сваім разьвіцьці, становіцца сапраўдным саюзьнікам пралетарскай літаратуры, а некаторыя робяць наступную ступень пераходу на рэйкі пралетарскай літаратуры.

Тав. Бэндэ спыняецца на кулацкіх тэндэнцыях у творчасьці некаторых папутнікаў. Ён гаворыць: — Кулацкія тэндэнцыі выяўляюцца перш за ўсё ў абароне кулака пад такой формай, што «і кулак хоча жыць», ён чалавек, што «кулак таксама любіць працу» і дарма яго савецкая ўлада ліквідуе як клясу і г. д. Творамі у гэтым духе зьяўляецца апавяданьне. А Лясного «Маланчына сьмерць» і апошні твор Лукаша Калюгі «Нядоля Заблоцкіх».

Даючы аналіз новай аповесьці Якуба Коласа «Адшчапенец», тав. Бэндэ кажа:

Колас не паказвае клясавага змаганьня, не паказвае сацыялістычнага наступу ў вёсцы клясавага змаганьня вакол калгаснага будаўніцтва.

Вітаючы імкненьня Коласа ўключыцца ў сацыялістычнае будаўніцтва, нам трэба дапамагчы Коласу перамагчы буржуазны сьветапогляд.

Гаворачы пра моманты прыстасаваньня, прыстройкі ў сучаснай беларускай літаратуры тав. Бэндэ спыняецца на творчасьці паэта Максыма Лужаніна.

За прыклад сапраўднай перабудовы спадарожніка мы можам узяць перабудову прозаіка Кузьмы Чорнага. Апошняя аповесьць Чорнага «Бацькаўшчына»—гэта такі крок, які пераводзіць Чорнага з спадарожнікаў у саюзьнікі пралетарскай літаратуры.

Тав. Бэндэ гаворыць пра аб'яднаньні «Узвышша» і «Полымя».

Чым на сёньняшні дзень зьяўляецца «Узвышша»?

— Мне здаецца, што яно па сутнасьці яшчэ да гэтага часу кісьне ў той каставасьці, якая была створана яшчэ раней, у замкнутасьці і групавой закарузласьці. Ніякай актыўнай работы «Узвышша» не праводзіць. Часопісь «Узвышша» можа прыйсьці да крызісу матэрыялу. Узвышэнцам час ужо вылезьці з гэта закарузласьці, больш актывізавацца, уключыцца ў сацбудаўніцтва. Характэрна, што ўнутры самога «Узвышша» ня ўсё спакойна. Ня думаю, каб паміж Кузьмой Чорным і Лукашом Калюгам было ідэйнае адзінства. Ня думаю, каб паміж Крапівой і Калюгам было гэтае адзінства.

Пра «Полымя». Тут таварышы гэта аб'яднаньне даўно пахавалі. Думаю, што мы ня будзем ні далакопамі, ні папамі. Некаторыя з членаў «Полымя» актывізуюцца. Пачаў пісаць за апошнія часы Купала, Цішка Гартны і інш.

Тав. Бэндэ пераходзіць да пытаньняў тэатра, музыкі і кіно.

На гэтым фронце варожыя элемэнты праяўляюцца ў выглядзе халтуры. Ён прыводзіць прыклады халтуршчыкаў, як напрыклад, творы Грышкі Ладнага.

У канцы свайго дакладу тав. Бэндэ спыняецца на пытаньнях змаганьня за літаратуру, вартую нашай эпохі і партыйнасьці ў літаратуры.

Першыя вынікі заклiку ўдарнікаў у літаратуру

З дакладу т. Андрэя Александровіча

Даклад пра першыя вынікі закліку рабочых ударнікаў у літаратуру па гораду Менску на канфэрэнцыі зрабіў сакратар Асацыяцыі, тав. Андрэй Александровіч.

Цяпер у Менску існуе 12 рабочых літаратурных гуртков, у якім працуе больш чым 200 рабочых ударнікаў. Літаратурныя гурткі на кожным прадпрыемстве выдаюць свае літаратурныя старонкі, галоўным чынам канцэнтруючы сваю работу вакол насьценных газэт. Па Менску заклік меў цэлы рад памылак — калі Асацыяцыя ішла па лініі колькасьці гуртков забываючы пра якасьць работы. Асабліва вялікую работу па закліку рабочых ударнікаў у літаратуру правяла яўрэйская сэкцыя МенАПП, якая прыняла ў свае шэрагі больш 30 таварышоў з прадпрыемстваў. Польская сэкцыя Асоцыяцыя да гэтага часу работу па закліку праводзіць дрэнна.

Тав. Александровіч азначае пасыўныя адносіны з боку некаторай часткі членаў Асацыяцыі да закліку рабочых ударнікаў.

На канфэрэнцыю Асоцыяцыі прышла з вялікімі перамогамі на фронце закліку ўдарнікаў у літаратуру. Асноўныя гурткі працуюць. Пасьля першай кніжкі рабочых-ударнікаў завода Варашылава «Новы цэх варашылаўцаў» — Менская Асоцыяцыя Пралетарскіх Пісьменьнікаў выдала зборнік творчасьці рабочых ударнікаў, у якім удзельнічае 16 аўтараў.

Галоўная задача Асоцыяцыі — замацаваць заклік ударнікаў. Павысіць творчую вучобу рабочых ударнікаў. Выхаваць, навучыць рабочых ударнікаў. Трэба весьці з рабочымі-ударнікамі сыстэматычную вучобу, узьняць іх ідэйны ўзровень. Не захвальваць, а рашуча крытыкаваць, дапамагаць ударнікам перамагаць свае памылкі.

Творчы рост рабочых ударнікаў

З дакладу тав. С. Куніцкага пра творчасьць рабочых-ударнікаў

Заклік ударнікаў у літаратуру даў ужо пэўныя дадатныя, творчыя вынікі.

Што-ж новага ўносяць рабочыя-ударнікі ў пралетарскую літаратуру? Перш за ўсё ў творчасьці рабочых ударнікаў мы маем актуальную тэматыку, якая непарыўна зьвязаная з клясавай практыкай маладых, пачынаючых пісьменьнікаў.

Аднэй з характэрных ліній творчасьці рабочых ударнікаў зьяўляецца лінія надзвычайнае адданасьці вытворчасьці, шчырасьць да працы. Пры тым гэта шчырасьць нявузка—асабістага эгоістычнага характару, а яна (гэтая шчырасьць) выражае інтарэсы ўсяе клясы.

Свае палажэньні тав. Куніцкі ілюструе на творчасьці рабочых ударнікаў Швэйдаля, Малашэнкі, Шаўцова, Камянецкага, Лейбмана, Эстэркіна.

У нас мае месца апартуністычны падыход недаацэнкі да творчасьці рабочых ударнікаў. Другі погляд на творчасьцю рабочых ударнікаў,—гэта захвальваньне маладых аўтараў. Тав. Куніцкі гаворыць пра артыкул Кабакова «Ударнік прышоў у літаратуру», і верш Ю. Лявоннага «Размова з паэтам ударнікам».

А між тым у творчасьці рабочых ударнікаў мы маем значныя элемэнты схэматызму. Вялікае месца ў творчасьці рабочых ударнікаў займае эмпірызм. Ён заключаецца ў тым, што факты погляды і пачуцьці асобнага рабочага не пастаўлены ў сувязі з тым агульным, што адбываецца ў краіне. Да прыкладу тав. Куніцкі бярэ апавяданьне рабочага завода «Камунар» Гельмана «Рост».

Тав. Куніцкі спыняецца на поэзіі рабочых ударнікаў: вершах Нортмана, Бацюшкова, Давыдовіча, Мацееўскай і інш.

У творчасьці рабочых ударнікаў мы маем вялікую сьвежую сілу. Але творчасьць рабочых ударнікаў патрабуе дапамогі з боку пралетарскіх пісьменьнікаў, з боку марксыцка-ленінскай крытыцы.

Пра стварэньне эстраднага рэпэртуару

Белдрамтаварыствам супольна з МенАПП'ам склікалася дванаццатага лютага 1932 г. у Доме Пісьменьніка вытворчая нарада па пытаньні стварэньня эстраднага рэпэртуару, але... нарада не адбылася, з прычыны адсутнасьці композытараў, аўтараў малых форм, з прычыны малога ліку прысутных поэтаў.

Нарада перанесена на 27-II-32 г. і, як сакратарыят МенАПП'у, так і Праўленьне Таварыства, спадзяюцца, што і композытары і поэты на гэты раз аднясуцца больш сур'ёзна да пытаньня, якое вельмі востра стаіць на сёненшні дзень.

М. І.

Да разгортваньня творчай дыскусіі ў МенАПП

Даклад тав. Лынькова, які быў зроблены ў Д. Пісьменьніка 8 лютага пра ліст тав. Сталіна і задачы беларускай пролетарскай літаратуры,—павінен зьявіцца пачаткам шырокага разгортваньня творчай дыскусыі ў Асоцыяцыі.

Трэба сказаць, што творчая дыскусія ў Менскай Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў (а таксама і ў БелАПП, у Фасп і ў іншых літорганізацыях) пасьля конфэрэнцыі Менскай Асоцыяцыі разгортваецца зусім недастаткова.

Гэту работу МенАПП пачынае зараз разгортваць.

Некалькі дзён таму назад адбылося абгаварэньне новай п'есы тав. Гурскага «Новы горад». У бліжэйшыя дні пачынаецца абгаварэньне творчага мэтоду Платона Галавача, а таксама творчага мэтоду Андрэя Александровіча.

У творчы плян МенАПП для абгаварэньня ўключаны творы пісьменьнікаў М. Лынькова, Р. Мурашкі, П. Броўкі, Я. Ліманоўскага, Ін. Барашкі, Б. Мікуліча. Таксама спэцыяльны творчы вечар адводзіцца для дакладу і абгаварэньня пра творчы рост рабочых-ударнікаў.

У пляне творчай дыскусіі намячаюцца даклады аб меншавіцкіх установах Пляханава ў галіне мастацтва, даклад пра перабудову папутніка, даклад пра вялікадзяржаўны і нацыянал-дэмократычны падыход да пытаньняў гісторыі беларускай літаратуры, а таксама агляд крытыкі.

Дыскусія павінна разгарнуцца самым шырокім чынам. У дыскусіі павінны прыняць самы шырокі ўдзел ня толькі пісьменьнікі і крытыкі,—у ёй павінны прыняць самы шырокі ўдзел студэнты Вышэйшага Пэдагогічнага Інстытута, асьпіранты Інстытуту Літаратуры і Мастацтва БАН, таварыства Ваяўнічых матарыялістых дыялектыкаў і асабліва рабочыя-ўдарнікі літгуртоўцы.

Трэба сказаць, што да апошняга часу адчуваецца пэўны адрыў ВПІ інстытуту Літаратуры і Мастацтва БАН і ТВМД ад МенАПП. Дыскусія павінна праходзіць пад знакам бальшавіцкай крытыкай і самакрытыкай.

С. Куніцкі.

За беларускую савецкую энцыклёпэдыю

Да пастаноўкі пытаньня

Гэтымі днямі вышаў з друку X і апошні том «Малой советской энциклопедии». Тыраж выданьня дасягнуў каля 100 тысч, у той час, калі, напрыклад, «Брытанская энцыклёпэдыя» мае толькі 10 тыс. Аднак і гэты калёсальны тыраж ня мог задаволіць нават палову тых, хто жадаў мець «МСЭ». Таму зусім слушна ставіцца пытаньне аб другім яе выданьні з тыражом 250 тысяч. Такі факт можа здацца дзіўным, але гэта толькі на першы погляд. Чатырнаццаты год пролетарскай дыктатуры забясьпечыў такі шпаркі рост усёй гаспадаркі на соцыялістычных падставах і такі рост культурнага ўзроўню самых шырокіх працоўных мас, то за якіх небудзь дзесяць год ліквідавана векавая спадчына царызму—непісьменнасьць і цемра. Сапраўды, культурны рост Савецкага Саюзу ідзе такім шпаркім тэмпам, што гэта захапляе ня толькі прыяцеляў СССР, але і заўзятых яго ворагаў, якія ані як ня могуць абвергнуць фактаў. Некалі, ў 1870, здаецца, годзе чыноўнік міністэрства народнай асьветы падлічыў, што пры тых выдатках, якія вызначаліся царскім урадам на народную асьвету, усеагульнае навучаньне можа на будзе ўвесьці ў Расіі толькі ў 2007 годзе (!!!). Колёнія царызму, ускраіна яго Паўночна-Заходні край, а цяпер БССР—ўзяла ўсеагульнае абавязковае навучаньне ўжо год таму назад. Усё гэта і выклікала такі масавы культурны ўздым, такія патрабаваньні на школу, ВНУ, кнігу, газэту, тэатр і г. д. аб якіх ня так даўно было цяжка нават думаць. БССР пакрылася сеткай школ, тэхнікумаў, ВНУ, ВНТУ, НДІ. Дзесяткі тысяч пролетараў і колгасьнікаў прышлі да кіраваньня дзяржавай у коопэрацыю, у кіруючыя профорганы, на культурную працу, у школу і інш. Ім патрэбна такая кніга, у якой-бы ў сьціслай форме яны маглі знайсьці адказы на пытаньні, што паўстаюць у іх штодзеннай шматгранняй працы. Ім патрэбны адказы конкрэтныя, сьціслыя, популярныя. Гэтыя адказы павінна даць Савецкая энцыклёпэдыя. Ці можа даць адказы на ўсе гэтыя пытаньні конкрэтнай рэчаіснасьці БССР «МСЭ», ці нават «БСЭ»? Не, ня можа. Бо жыцьцё Савецкага Саюзу настолькі шматгранное, на яго абшарах, што займаюць $1/6$ частку сьвету, столькі рознастайнага і спэцыфічнага, што ні адна агульная энцыклёпэдыя дць адказу на ўсе пытаньні ня зможа. Паўстае пытаньне аб рэспубліканскіх краёвых энцыклёпэдыях. Шэраг рэспублік ужо стаці на гэты шлях. Распачата работа над выданьнем «Вялікай савецкай украінскай энцыклёпэдыі», выдаецца ўжо «Сібірская энцыклёпэдыя». Насьпела патрэба і ў выданьні Беларускай савецкай энцыклёпэдыі. У распараджэньні ДВБ ёсьць дзесяткі лістоў атрыманых праз рэдакцыі газэт і непасрэдна выдавецтвам ад самых рознастайных колаў працоўнага чытача з патрабаваньнем выданьня Беларускай савецкай энцыклёпэдыі. Значыць, кадрамі чытачоў энцыклёпэдыя будзе забясьпечана. Ці ёсьць кадры для працы над энцыклёпэдыяй? Можна сьмела адказаць, што такія кадры ёсьць. Каля 2-х тысяч асьпірантаў, доцэнтаў, навуковых работнікаў працуе ў нашых НДІ і БАН, у цэлым шэрагу ўстаноў і організацый ёсьць амаль столькі-ж савецкіх спэцыялістаў, якія могуць прыняць удзел у працы энцыклёпэдыі па самых рознастайных галінах ведаў. Значыць, і тут перашкод няма. Беларускую савецкую энцыклёпэдыю мы **можам і павінны** выдаць.

Скончаная выданьнем «МСЭ» можа паслужыць зыходным пунктам для працы над беларускай энцыклёпэдыяй. Такім чынам, нам пакуль што неабходна выдаваць малую энцыклёпэдыю. Калі прыняць увесь матэрыял «МСЭ» і распрацаваць мясцовы матэрыял дадаткова, малая беларуская савецкая энцыклёпэдыя («МБСЭ») разраьцецца прыблізна да 15 тамоў. Гэта яе памер.

Што тычыцца зьместу, дык, як ужо сказана, за аснову трэба прыняць «МСЭ» выправіўшы матэрыял першага яе выданьня. Гэта нам дапаможа зрабіць рэдакцыя «МСЭ», падрыхтоўваючы 2-е выданьне «МСЭ». Матэрыялы так-званага мясцовага характару павінны ахапіць экономіку, гісторыю, культуру партбудаўніцтва ў БССР, пытаньні Заходняй Беларусі і Польшчы і пры гэтым выправіць тыя грубыя памылкі, якія былі дапушчаны на беларускім матэрыяле і ў «МСЭ» і ў «БСЭ».

Што трэба зрабіць, каб распачаць гэтую вельмі складаную, але і вельмі насьпеўшую працу? Неабходна скласьці рэдакцыйную колегію. Падабраць штат супрацоўнікаў. Прыступіць да перакладу першых томаў «МСЭ». Зьвязацца для гэтай працы з рэдакцыяй «МСЭ». Прыступіць да складаньня слоўнікаў беларускага матэрыялу. Заказаць хаця-б на 3-4 першыя літары аўтарам адпаведныя артыкулы. Падрыхтаваць поліграфічную базу.

Чакаем, што пролетарская грамадзкасьць гэтую вялікую справу падтрымае.

Ал. Некрашэвіч.

Адказны рэдактар Х. ДУНЕЦ

РЭДКОЛЕГІЯ: А. Александровіч, В. Вольскі, І. Гурскі, Х. Дунец, М. Лынькоў, С. Нортман М. Рафальскі, А. Рымашэўскі, І. Харык, К. Чорны.

ВЫДАЕ Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі

28-га лютага 1932 г. рэдакцыя газэты „Літаратура і Мастацтва“ разам з БелАПП

склікае НАРАДУ ПРАЦАЎНІКОЎ ЛІТАРАТУРЫ і МАСТАЦТВА

ПА ПЫТАНЬНЯХ

1. Удзел пісьменьнікаў і працаўнікоў мастацтва ў падрыхтоўцы да вясновае сяўбы.
2. Пра асьвятленьне ходу творчай дыскусіі ў літаратуры і мастацтве.

ЗАПРАШАЮЦЦА: пісьменьнікі, мастакі працаўнікі тэатру, драматургі, крытыкі БелАПП, крытычна-творчае аддзяленьне ВПІ, асьпіранты-літаратуразнаўцы, рабочыя ўдарнікі і члены заводзкіх літаратурных гуртков.

НАРАДА АДБУДЗЕЦЦА РОЎНА А 7-Й ГАДЗІНЕ ЎВЕЧАРЫ

Ў ПАМЯШКАНЬНІ ДОМУ ПІСЬМЕНЬНІКА

Друкарня імя Сталіна, Менск

Галоўлітбел № 235